پښتونخوا

دپښتنو ټولنيز ولسوليز ګوند خپرونه

۲۴ -۲۵ ګڼه 2003-2004 کال

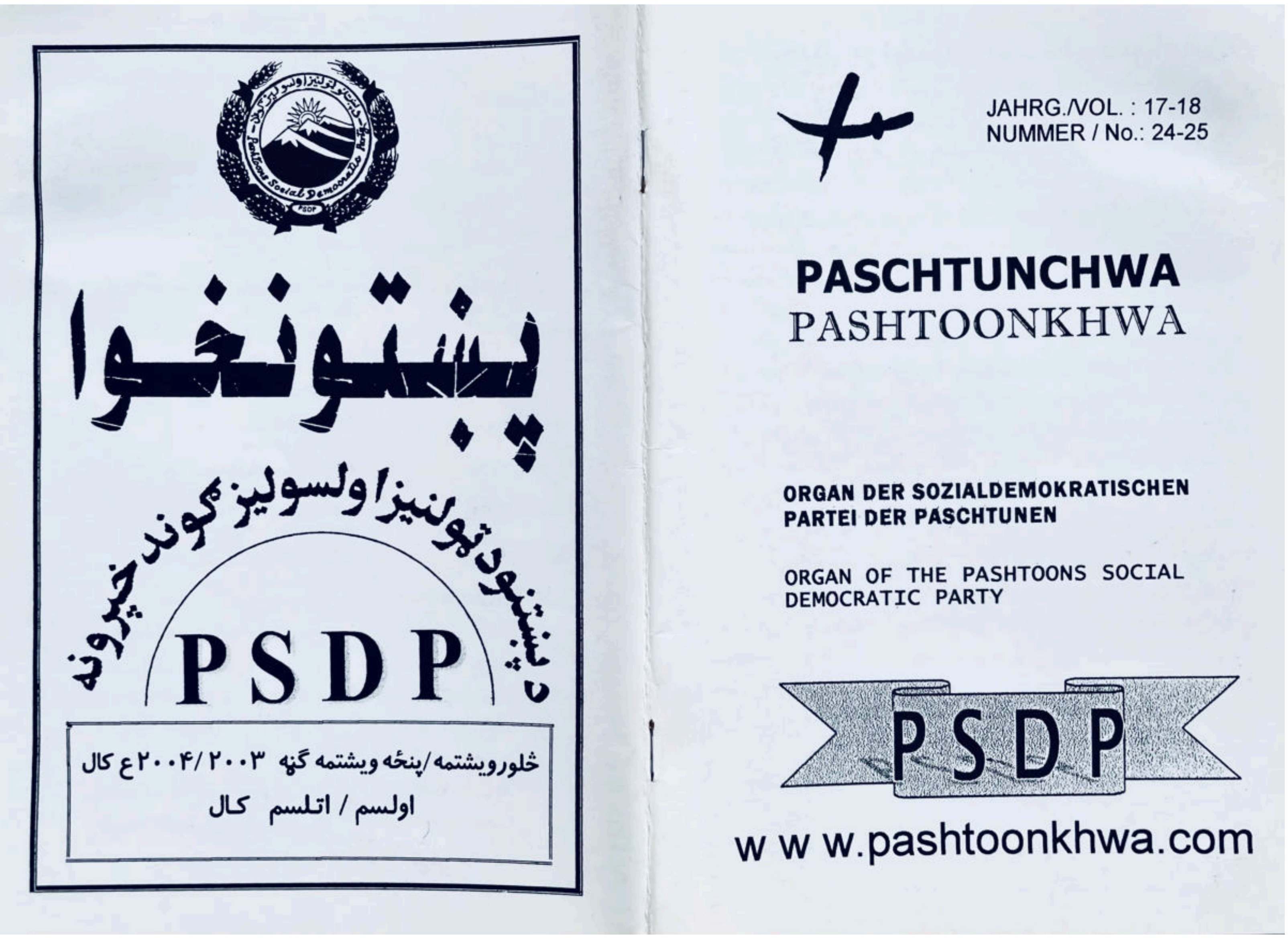

Pakhtoonkhwa

Jahrg./vol: 17-18

nummer/ no: 24-25

PASCHTUNCHWA / PASHTOONKHWA
Pakhtunkhwa

ORGAN DER SOZIALDEMOKRATISCHEN
PARTEI DER PASCHTUNEN Paschtunchwa/Afghanistan

ORGAN OF THE PASHTOONS SOCIAL
DEMOCRATIC PARTY (PSDP) Pashtunkhwa/Afghanistan

خپرونکي: د پښتنو ټولنیز اولسولیز ګوند
پښتونخوا / افغانستان

Herausgeber: Sozialdemokratische Partei der Paschtunen Paschtunchwa/Afghanistan

Publisher: Pashtoons Social democratic Party (PSDP) Pashtoonkhwa/Afghanistan

زمه وار
V.S.I.P.
Responsible for Contents
ډو کتور کبیر ستوری
Dr. Kabir Stori
Richard Str. 5
50389 Wesseling
Germany
Tel.: 0049-2236/ 83463
Fax: 0049- 2236/ 841930
E-Mail: psdp@ pashtoonkhwa.com

Redaktion:

Editorial Board:	**د خپرونی جرګه :**
Ali Khan Mahsood	علیخان محسود
Hidayat Bangash	هدایت بنګش
Mabariz Zapi	مبارز ځاپی
Aziz Sarshar	عزیز سرشار
Abdul-Nasir Stori	عبدالنصیر ستوری
Gulgutai Kunarai	ګل غوټی کونړی

E-Mail: psdp@ pashtoonkhwa.com

سرلیکونه	لیکوال	مخ
ملګری ملتونه، لوئیه جرګه او اساسی قانون		۲
ښکلا او خپلواکی	تورن پال (بابی)	۳
د ډیورند کرښی سیمینار ته د PSDP مشر ډاکتر کبیر ستوری وینا		۴
پښتو په اویستا او ویدا کی	پوهاند ډاکتر سرزمین کیمور	٦
پښتانه او دډیورند توافق لیک	پوهاند ډاکترمحمد حسن کاکړ	۸
دخوشحالخان خټک یاد(شعر)	عبدلوهاب سرتیر	۱۲
ټول پښتون ته زما پیغام	ډاکتر رحمت ربی زیرکیار	۱۳
ننګیالی اولس	ګل غوټی کونړی	۱۹
د ژوندون خبره (شعر)	مبارز ځاپی	۲۰
سبا (شعر)	محمداجان یار	۲۰
د پښتو تراوسه څرګندلومړنی ساقی نامه ویونکی زرغون خان نورزی	سرمحقق زلمی هیوادمل	۲۱
په دوه زرم عیسوی کال کی په		۲۵
نوی زېږي	خبریال: نصیر ستوری	۳۱
شعر	هارون الرشید خټک	۳۹
د پښتنو د ټولنیز اولسولیز ګوند مطبوعاتی اعلامیه		۴۱

ملګری ملتونه، لوئیه جرګه او اساسی قانون

مبارز (څاپی)

داخو دوباړ خبره ده چې د افغانانو تاټوبې د جرګو او مرکو کور دی او لوئیه جرګه د افغانانو د پریکړو خوراستره مرجع ګڼلې کیږي. دغه دود او دستور چې له پیړیو راهیسې د یوی خورا مللی عنعنې غوندی پر افغانانو در نښت لاره، داسې ښکاری چې د ۲۰۰۱ ع کال د سپټمبر د میاشتې د ناوړه پیښو نه وروسته او د امریکائې ځواکونو له خوا د طالبانو د اسلامې امارت د رنګولو سره جوخت د ناوړو ملنهو سره مخامخ شوی دی. د مثال په توګه په ۲۰۰۲ ع کال کی د اضطراری لوئی جرګي په نامه په کابل کی دیو شمیر الاجاری وګړو له خوا د ملګرو ملتونو په سروالی یوه غونډه جوړه شوه او څومره چې د لوئی جرګی د دښمنانو له لاسه کیدل هغومره ئې دغه درنه جرګه بې ارزښته کړه چې ټولو افغانانو لاچې ټولو نړیوالو هم په خپلو سترګو ولیدل او په غوږونو ئې واوریدل.

لکه څرنګه چې ملګرو ملتونو د (بن) د پیترس بورګ په غونډه کی د افغانانو سره جفاو کړه په هماغه توګه ئې په اضطراری لوئی جرګي کی هم خپله جفا تکراره کړله، خو وروسته بیا په هغو کارونو چې پدی دواړو جرګو کی شوی وی پښیمانه شول.

دادی په خواشینې سره بیا هم ولیدل شول چې ملګرو ملتونو موسسې سره د پښیمانۍ په هغه پخوانۍ ازمایل شوی تګلاری ټګ پیل او په کابل کی ئې د ۲۰۰۳ ع کال لوئیه جرګه دیو شمیر پیژندل شوو ټوپک والاو او جنګي جنایت کارانو د رابللو سره جوړه کړله. د دی لوئی جرګی او د اضطراری لوئی جرګی تر منځ توپیر دغومره ګڼل کیږي چې پدی ځل ئې یو شمیر زیاتې میرمنې ورته راوبللې نور نو هماغه غر او هماغه کربوړی ؤ. د لوئیی جرګی دودیزه عنعنه نه وه رعایت شوی د اولس مخور کسان لکه اولسی مشران او حقوق پوهان ورته نه وو بلل شوی او که د ګوتو په شمیر څو کسان راغلی وی هغوی ته خو هیڅ واک نه ؤ چی د خولی کومه خبره ئې کړی وای. لکه څرنګه چې نړیوالو خبري اژانسونو په خپلو خپرونو کی څرګند کړل، دغه دواړه په نامه لوئی جرګی په تهدید، تخویف، تطمیع او په پټو سیاسی معاملو پیل او هم په تهدید، تخویف، تطمیع او په پټو سیاسی معاملو پای ته ورسیدلی.

افغانانو لکه څرنګه چې د (بن) له غونډی نه خواشینی او مایوسی وښودله، په هماغه توګه د په نامه اضطراری لوئی جرګی نه هم مایوسه شول. او دادی په دی دریم ځل د کابل د اساسی قانون د تصویب د لوئی جرګی له خوا هم مایوسی او پریشانۍ ته وسپارل شول. چې د دودیزی لوئی جرګی درناوی ونه وشو، لکه څنګه چې د ځینو پر اولس او وطن مینه و کیلانو غوښتنی وی، د جنګی جنایت کارانو، ملی خائنانو او د اولس او د دولت د مالونو

لوټمارانو د پوښتنې او محاکمې په هکله کومې یادونې او پریکړې ونه شوی. د دغې لوئی جرګی په نامه چې کومې د اشخاصو د پټو سیاسی معاملو تفاهمونه د کاغذ پر مخ راغلی دی، هغه خود جرګی د وکیلانو د خبرو او څیړنو تومنه او پانګه نه ده چې ملی وثیقه وګڼل شی. دا او داسې نوري غټې نیوکي شته چې د جرګو مشروعیت تر پوښتنې لاندې راولی او د جرګی په نامه د اساسی قانون د متن حقوقی اعتبار ته زیان رسوی.

افغانانو لکه څرنګه چې پخوا تر دی د پردیو امرونه او هدایات ندی منلی، په راتلونکی کی هم جوته خبره ده چې د چا په نغوته او سپارښت خپلو ملی ګټو ته شا نه شی اړولی.

لکه څنګه چې د ملګرو ملتونو د سولی پلان د (بن) په غونډه کی ناکامه شو، په هماغه توګه د هغوی د سولی هلی ځلی د کابل په اضطراری لوئی جرګی کی هم بې نتیجې پاتې شوی. او اولس د پخوا په څیر د ټوپک والاو او جنګي جنایت کارانو په لاس کی یرغمل پاتې شو. دادی دغه په کابل کی د اساسی قانون د تصویب لوئیه جرګه هم لکه څرنګه چې په تهدید، تخویف، تطمیع او د اشخاصو په پټو سیاسی معاملو پیل شوی وه په هماغه توګه دیوی وېرونکی اختناقی فضا په سیوری کی د ناوړه سیاسی معاملو سره پای ته ورسیده، چی د افغانانو د دودیزی لوئیی جرګی سره هیڅ اړخ نه لګوی. په پای کی باید وویل شی چې د داسې جرګو د پریکړو د پلی کیدو چانس چې سیاسی اړخ ئې تر حقوقی اړخه ډیر پیاوړی دی په ټولنه کی ډیر لږ تر سترګو کیږي. دا ځکه چې اولس د پخوا په څیر د جنګی ډلو ټپلو په یرغمل کی پریښودل شوی او په وطن کی د امنیت او د ډاډینی غم هم هیڅ نه دی خوړل شوی. پردی سربیره د ا.لس له خوا دغه اساسی قانون ته هم د تهدید،، تخویف، تطمیع او د پټوسیاسی معاملو قانون نوم ور کول کیږي چی پدی توګه د قانونیت ارزښت ته یی هم ډیر زیات تاوان رسیږی.

ښکلا او خپلواکی

ستا د ناپاته ښکلا د لمر وړانګی پر هر لور خپرې وی. خوزه ئی په سیوری کښې وم دا ولې! دا ځکه! چې زما مینه ستا تر ښکلا لویه ده او ستا ښکلا زما د تورتم سوړ اوږود زړګی اوږده دالانونه نه شی تاوده او روښا کولائی نو زه هم ځکه ستا ښکلا نه لمانځم.

ته مې هیر کړه! او ما هم دوروستی ځل د پاره هیره کړلی واخله! دا را کړی احسان دی بیر ته واخله زه د مینې ړوند یم. ما ته یوازی احساس بس دی. بیا زملو تیاره ګور ته هم ډیوی مه بلوه ما تا ته رشتیا نه شو ویلای ما د رواغجن مه بوله زه روغ ښکارم خو ړوند یم ځکه چی تا نه وینم هغه یادونه چې زما پر زړه را اوری هغه روغی سترګی هم نه وینی نو پریږده چې زه ځم پریږده ما په ابدی تیاره خاموشی کښې یو او یوازی خو! خپلواک پریږده. (تور نیال بابی (امریکا)

په پیښور کی د ډیورنډ د کرښې دوه ورځنی (۱۵-۱٦ نوامبر ۲۰۰۳) سیمینار ته

د PSDP د مشر ډاکټر کبیر ستوری وینا

د لوی بخونکی او مهربان خدای په نوم

تر هر څه لومړی د پښتون قامی وحدت د تحریک لارښود خان لالا محمد افضل خان او د غونډی پیاوړو برخه والو څخه خوښنه کوم چې ما ته ئې د دی درنی غونډی د صدارت ویاړ راکړ.

محترمو خویندو او عزتمندو مشرانو، درنو پښتنو، ملګرو او دوستانو!

په نړی کښې ډیر ویشل شوی قامونه بیر ته سره یو شو خو پښتانه لا همغاغسې ویشل شوی پراته دی چې د خان لالا په قول «منفی اغیزه ئی نه یوازی په پښتون قام بلکې په ټوله منطقه کړی خو پښتون قام د دی منفی اغیزو جوت احساس نلری» زه دی موضوع ته د ځغلندی کتنې په خوا کی د پښتون د قامی وحدت لاره را په ګوته کوم.

۱) د پښتنو دویش د منفی اغیزو احساس:

څما په اند د پښتنو دویش د منفی اغیزو د جوت احساس د کموالی علت د پښتون اولس او د پښتنو سیاسی واکمنو په تضاد کښې پروت دی چې د ډیری مودی راهسې شته دی. پښتانه باچاهان او جمهور رئیسان په تاریخ کښې ډیر تیر شوی دی خو د دوی اړیکی د پښتو ژبې سره چې د قامی پیژند(قامی شناخت) نښه ده ګوډ اوشل ؤ او د دربار یا دفتر ژبه ئې پښتو نه وه. ځینو ئې حتی خپله ژبه او کلتور بالکل د لاسه ور کړی و او د پردې کلتور نماینده ګان ګرزیدلی و. چې په نتیجه کښې ئې په افغانستان کښې د اوسیدونکو پښتنو په سلو کښې لس لکه څنګه چې سمسور افغان د دوهمی سقاوی په نامه کتاب(چې په ۱۹۹۸ ع کال په پیښاور کښې چاپ شویدی) را په ګوته کړیدی فارسیوان شوی. په سلو کښې پنځه نور ئې د څیړنیزا ټکل له مخې د پیژند د کړ کیچ په رنځ اخته شوی دی، دوئ پښتو بالکل هیره کړی نده خو ذهنی فارسیوان شوی دی. فارسی ژبي پښتانه او ذهنی فارسیوان شوی پښتانه د پښتون دویش د منفی اغیزو جوت احساس نلری. د دوی زیاته برخه سر کاری لیکوالان او چارواکی دی چې د واکمنو سره ئې نژدې اړیکی لرل. پر ته د دوئ نه نور پښتانه او په تیره بیا پښتون اولس د پښتنو دویش د منفی اغیزو جوت احساس لری.

لنډه دا چې پښتانه سیاسی په اقتدار پاتې شویدی خو کلتوری ځپل شویدی. لدی کبله ژبې او کلتور ته پاملرنه پکار ده او د پښتنو ژبنی او کلتوری حقوق تر هر څه مهم دی چې پخپله مورنی ژبه د زده کړی امکانات ولری. په مطبوعاتو راډیو او تلویزون کښې عادلانه برخه

ولری او هم پښتو سر کاری (دفتری او رسمی) ژبه وی.

۲) د پښتون قامی وحدت لاره:

دوحدت یا یووالی فلسفی بنسټ نژدی والی دی. دا چی پښتانه په افغانستان او پاکستان کښې اوسیږی نو د دی دواړو هیوادونو تر مینځ د ژوند په ټولو برخو کښې کړ کار او نژدی والی دیووالی په خدمت کښې دی. په عمل کښې د افغانستان د جګړی د پیل راهسې د دی دواړو هیوادونو د پښتنو تر مینځ نژدیوالی مینځ ته راغلی دی خپلوی ګانی شوی او دوستی جوړی شویدی، لیدنی کتنی عامی شوی او پښتانه دوه کوره شویدی. په نورو تورو سره د پښتون دقامی وحدت لړی(پروسه) مخ په وړاندی تللی ده.

نړیوالو حالاتو هم د پښتون قامی وحدت د لړی(پروسی) په ګټه وده کړی. ټلوالی(بلاکونه)ختم شوی دی چې د پښتنو ویش ئې غښتلی کاوه. همدغسې د نړی اوسنې تخنیکی ودی د ځمکی تنابونه رالنډ کړیدی. د جغرافیائی پولو(سرحدونو) اهمیت کم شوی او قامی پولی راښکاره کیږی. د نړی والی ودی دا پړاو د ګلوبالیزشن (Globalisation) په نامه یادیږی. پدی پړاو کښې هیڅ یو هیواد په ځانګړی توګه وده او ترقی کولی نه شی. دیوی خوا غټې موسسې او شرکتونه چی د څو هیوادونو پوری اړه لری سره یو ځای کیږی او انټرنت د معلوماتو سربیره اقتصادی بازار ګرزی او د بلی خوا مختلف هیوادونه د اقتصادي مفاداتو په بنسټ کوچنی او غټ وحدتونه جوړوی. په اوسنی وخت کښې د افغانستان او پاکستان او مرکزی اسیا د نوو خپلواک شوو هیوادونو اقتصادي ګټې شریکې شویدی. لدی کبله د دی هیوادونو تر مینځ د اروپا د اتحاد په نمونه سره دیوی اقتصادي ټولنې جوړول پکار دی.

په اوسنی وخت کښې د افغانستان او پاکستان پښتنو اوسیدونکو ته د ډبل تابعت یا شهریت امکانات ور کول او هم په غیر د کاغذونو څخه د تګ راتګ او تجارت ازادئ مهمه ده.

پښتون په منطقه کښې پنځوس (۵۰) ملیونه قام او د ثبات ځواک دی.

د پښتون قومی وحدت نه یوازی د پښتون قام او منطقی په ګټه دی بلکې د ټولی نړی په ګټه دی او په منطقه کښې د ډیموکراسی د ودی، امن، سو کالی او ابادئ د پاره ضروری دی. د دی هدف د پاره د ټول پښتون یوی اولسی (عوامی) دایمی جرګی جوړولو ته اړتیا لیدل کیږی چې دیوی خوا په هغه پښتنو واکمنو زور راولی چې د پښتون برخه خوری، چې پښتو پښتونولی تر هر څه مخکی کړی او د بلی خوا په اولسی سویه د ژوند په ټولو برخو کښې د افغانستان او پاکستان تر مینځ د نژدی والی هڅه وکړی.

پښتو په اویستا او ویداکې

د پوهاند ډاکتر سرزمین (کیمور) لیکنه

نړیوال نامتو لرغونژب پوهان لکه ګریرسن، ترمپ، دارمستیتر، ګایګر او مورګن ستیرنې په خپلو علمي څېړنو کې دا ثابته کړې ده چې پښتو ژبه د آریائي ژبو په قطار کې د اویستاد کورنۍ په لمړۍ صف کې ځای لري. ستر پوهاند ګایګر په ۱۸۹۳ ع کال کې د پښتو ژبې اتومولوجي او فونولوجي (غږپوهنه) ولیکله او د جرمني د بایرن د شاهي علومو د اکاډمۍ لخوا چاپ شوه. دا لمړنی علمي اثر دی چې د پښتو ژبې د څېړنې لاره ئې د ژبپوهنې په رڼا کې پرانستله. پوهاند ګایګر چې د المان د مونشن او ارلانګن په پوهنتونونو کې د ژبپوهنې استاد وو، د لمړي ځل لپاره ئې په اروپا کې د پښتو لرغوني ژبې نوی باب د جرمني مونشن د ښکلي ښار په پوهنتون کې پرانست. د لته له ورایه څرګندیږي چې پوهاند مورګن ستیرنې ډیر وروسته په ۱۹۲۷ ع کال په ناروې کې په خپله انګلیسي لیکنه باندې چې د پښتو اتمولوجي نومیږي بریالي کیږي. نامتو او ستر پوهاند مورګن ستیرنې دغه لیکنه ستر پوهاند ګایګر ته اهداء کړې ده. د ګایګر او ستیرنې د پښتو ژبې اتمولوجي مثالونه په لاندې ډول وړاندې کیږي:

د پښتو "آنا" په اویستا کې "هانا" او په سانسکرت کې "سانا" بلل کیږي. د پښتو "اته"(۸) په اویستا کې "استا" او په سانسکرت کې "استاها" بلل کیږي. د پښتو "آس" په اویستا کې "آسپه" او په سانسکرت کې "آسوا" نومیږي. د پښتو "دری"(۳)، په اویستا کې "درایو" او په سانسکرت کې "ترایاس"، بلل کیږي. د پښتو "غر" په اویستا او سانسکرت کې غیری نومیږي. د پښتو "دوه"(۲) په اویستا کې هم "دوه" او په سانسکرت کې "دوا" بلل کیږي. د پښتو "جینۍ" په اویستا کې هم "جینی" او په سانسکرټ کې "جاني" بلل کیږي. په پښتو کې "کله" په اویستا کې "کاوه" او په سانسکرټ کې "کادا" بلل کیږي. په پښتو کې "کوڼ" په اویستا کې په "کارانا" او په سانسکرټ کې "کارنا" نومیږي. "میړنی" په پښتو کې، مارتان" په اویستا کې او "مارتا" په سانسکرټ کې یو ه مانا لري. د پښتو "منی" او د اویستا "هامیتا" یوه مانا لري. په پښتو کې "اتیا" (۸۰) او په اویستا کې "استائي" سره برابر دی. د پښتو "خور" او په اویستا کې "خانخار" یو دی. "خوابۍ" په پښتو کې "سواسرو" په سانسکرټ کې برابر دی. "مرغه" په پښتو، اویستا او سانسکرټ کې یو شی دی. "مخ" په پښتو کې او "مخا" په سانسکرټ کې یوه مانا لري. "کشر" په پښتو کې او "کاسو" په اویستا کې یو دی. "کتل یا کسل" په پښتو کې "کاس" په اویستا کې په یوه مانا راځي. "خوړل" په

پښتو کې "خور" په اویستا کې د یو مطلب د پاره راځي. "لم" په پښتو کې او "دوما" په اویستا کې د یو شي د پاره اسعمالیږي. "مچ" په پښتو کې "ماکسي" په اویستا کې او "ماکسس" په سانسکرټ کې یوه مانا لري. "ماغزه" په پښتو کې، "مازګه" په اویستا کې او "ماجه" په سانسکرټ کې یو شی دی. میلمه" په پښتو کې "ماومن" په اویستا کې د یو روح دوه نومونه دی. "ملا" په پښتو کې، "مایوغه" په اویستا کې او "مادغه" په سانسکرټ کې یو شی دی. "نیکه" په پښتو کې، "نیاکه" په اویستا کې یوه مانا لري. "میاشت" په پښتو کې، "ماشت" په اویستا کې او همدارنګه "مزی" په پښتو کې، "ماز" په اویستا کې یوه مانا لري. د پښتو "نوی" او د اویستا "نوکه" یو شی دی.

د پښتو "نن" او د اویستا "نو" او د سانسکرټ "نونم" یوه مانا لري. "نژدې" په پښتو کې او "نژدیشته" په اویستا کې یو شي بلل کیږي. "نګور" په پښتو کې او "سنوسه" په سانسکرټ کې یوه مانا لري. "پیغله" په پښتو کې، "پاوګته" په اویستا کې مساوي دی. "پوه" په پښتو کې او "پاوه" په اویستا کې یوه مانا لري. "پل" په پښتو کې او "پاوه" په اویستا کې، "پلن" په پښتو کې او "پلوآنا" په اویستا کې سره یو دی. "پمن" په پښتو او اویستا کې یوه مانا لري. "پرون" په پښتو کې او "پرانا" په سانسکرټ کې یو شي بلل کیږي. "پاڼه" په پښتو او اویستا کې یو شی دی. ړوند" په پښتو کې، آنده" په اویستا کې او "اوهانا" په سانسکرت کې یو شي بلل کیږي.

مورګن ستیرنې په خپلو کتابونو کې د پښتو او د پښتنې ټولنې د تعمیر یو ډیر مهم عنصر د "ساکو توکم" بللی دی. نوموړی پوهاند د "ساکو" اغیزې په بلب دومره زور اچولی چې حتی پښتو او پښتانه ئې یوازې د ساکو او ساکي ژبې دوهم نوم بللی دی. په ۱۹۷۵ (۱۳۵۲) کال کې د پښتو ژبې د څېړنو بین المللي مرکز د پرانستلو په ویاړ نړیوال سیمینار چې په کابل کې دایر شوی وو، مورګن په خپله وینا کې پښتانه "ساک" او پښتو ژبه ئې "ساکي" وبلله. دی عالم په دوهمه پیړۍ کې د جهلم د ډبر لیک ساکي نوم "ښتنه" یو بل څرګند دلیل وړاندې کړی دی. بیائي د پښتو په برخه کې چې نژدې دوه نیم زره (۲۵۰۰) کلونو راهیسې د یو آریائي اتنولینګویستکي واحد په توګه تشخیص کړی ده.

د ژبنۍ پلوه ئې د آریانیوال او بلختریوالي په اړه آریا پوهانو د پښتو اتمولوجیکو او فونولوجیکو اساساتو له مخې سپیناوی کړی دی. له اتنولوجیک پلوه هیرودوتي، پکتویس، پکتیان، د پکتیکا او د "ویدا" پکتاس او پښتون سره سمون د رلودای شي او د بطلوس "پرسویتي یا پرسویتا" ورسره سمون پیدا کوی شي. مورګن ستیرنې د پښتو په ژستو کم او اتنولینګویستکي یووالي باندې ټینګار کړی دی.

پښتانه او د ډیورند توافق لیک

پوهاند ډاکتر محمد حسن کاکړ (امریکا)

پښتون د اسیا په زړه کې یو لوی ولس دی. اوس یې ټول شمیر د ډیورند د کرښې په دواړو خواو کې څه کم څلویښت ملیونه کیږي. پښتون یو ډیر لرغونی ولس هم دی. شته والی یې په ویدي او اوستایي دورو کې تثبیت دی. بلخ، غور، کندهار، پیښور، او مستونګ یا ننی کویټه یې تاریخي مرکزونه دي. د همدغه لرغونتوب په وجه دی په څو نومونو یاد شوی دی: پښتون، افغان او پټهان.

لومړنی او ډیر پخوانی نوم یې پښتون دی چې هیرودت د پکتیک (Packtyic) په نامه یاد کړي. په پښتنو کې همدغه نوم مروج دی. تر پښتون وروسته د افغان نوم ډیر اوریدل کیږي. افغان د مهابارات اس واکا (Asvaka)، اوس واغانه (Asva-Ghana) او د منځنۍ پاړسو ابګان (Abgan)، او اپاکان مفرس یا معرب نوم دی چې معنی یې اس سواره او د اسونو هیواد کیږي. دغه نوم په اسلامي دوره کې افغان او افغانستان شوی دی. پټان نسبتاً نوی نوم دی او هغه اول په دولسمې پیړۍ کې هغو پښتنو ته ورکړل شو چې د هند د بهار ولایت په پتنه کې میشته شوي وو.

د پښتنو او تاجکو او نورو لرغونی هیوادو اریانه و، چې په سانسکرت کې په اریا ورته (Arya vartta) او په زند کې په اریاني ویجو (Erienevecjo) یادیده. لرغوني اریانه یوه پراخه او نامشخصه سیمه وه چې بلخ یا بخدي، یا د یونانیانو بکتریایي مرکز و او اوستایي دوره کې زراسپه (Zariaspa) یې واکمنه کورنۍ وه. دغه کورنۍ لکه هسې چې له نامه نه یې ښکاري په غالب احتمال پښتنه کورنۍ وه. د یونان- باختري په دوره کې اریانا د هغې سیمې نوم و چې د اباسین او کرمان یانې د هند او پارس ترمینځ پرته وه. دا سیمه په اسلامي دوره کې د افغانستان په نامه یاده شوه. په څوارلسمې پیړۍ کې افغانستان د سیفي هروي په تاریخنامه هرات کتاب کې هغو سیمو ته ویل کیده چې د اباسین او غزني ترمینځ پرتې وې او د مستونګ یا ننۍ کویټې حاکم یې تر نورو نه مهم و. په بله ژبه د سلیمان د غرو شاوخوا ټولې هغه سیمې چې د ایلمن، غزني، کابل، او اباسین ترمینځ پرتې وی د افغانستان په نامه یادیدلې. خو پخپله پښتنو خپل دغه ټاټوبی

دپښتونخوا په نامه یادوه

پښتانه په همدغه هیواد کې په مشخص ډول یاد شوي. د هیرودوت په تاریخ نومي کتاب کې ګنداري (Gandarii)، اپه ریتای (Aparytae)، او سته ګیدای (Sattagayddae) راغلي چې لومړنی یې مومند، یوسف زي، یا پخواني اسپه زي، او اپه لیتای یې اپریدي او سته ګیدای یې خټک کیږي. د مقدوني سکندر د یرغل په وخت کې د کونړ او باجوړ خلک د اسواکا او اسپه زي په نومونو یاد شوي. هیرودوت په مشخص ډول وایي چې پکتیکان یانې پښتانه د هند په شمال کې اوسي. دوی زیاتره کوچیاني ژوند لاره چې اوسني کوچیان د همدغسې ژوند ښکارندوی دی.

پښتنو د چنګیزیانو په یرغل سره د سلیمان غرو او درو ته مخه وکړه. یوسف زیو په کابل کې اول له الوغ بیګ تیموري او وروسته له بابر سره له مقابلې وروسته کابل پریښود او په خپل اوسني ټاټوبي کې میشته شول. داسې هم مومند او خلیل په دیارلسمې یا څوارلسمې پیړۍ کې په خپل اوسني هیواد کې میشته شول. تر هغه د مخه دوی د کلات او غزني په سیمو کې اوسیدل. په مقابل کې ابدالیان یا درانیان د سلیمان له غرو نه د لویدیځ په لور کندهار او هرات ته لاړل او هلته یې د دولتونو بنسټ کیښود. په داسې حال کې چې په شپاړلسمې او اولسمې پیړۍ کې په ختیځ کې اول روښانیان او وروسته لوی خوشحال خټک او ایمل خان مومند د خپلواکی په مقصد د مغلو په مقابل کې جنګیدلي وو. د خپلواکۍ په لار کې چې هغومره قرباني میا روښان او د هغه زامنو او لمسیانو ورکړې شاید بلې کورنۍ په تاریخ کې نه وي ورکړي. په لویدیځو پښتنو کې اول میرویس هوتک او وروسته احمد شاه دراني وو چې پښتانه یې د خپلواکۍ هسکې ته ورسول. د احمد شاه دراني اهمیت په دې کې دی چې د پښتنو په سروالۍ یې د آمو او اباسین ترمینځ هیواد کې خپلواک دولت جوړ کړ او تر هغه د باندې چې نورو سیمو لکه پنجاب، ملتان، سند، کشمیر او پارسي خراسان کې یې د واک په خپرولو سره امپراطوري تاسیس کړه. ده دغه کارنامې په عمده ډول د ختیځو پښتنو په ملګرتیا تر سره کړې. په دې ډول ختیځو پښتنو د احمد شاهي دولت او احمد شاهي امپراطورۍ په جوړولو کې او په خاص ډول په هند باندې نهه ځل بریالیو یرغلونو کې غټه برخه اخستې ده. د پاني پت په جګړه کې مرهټه وو په ماتولو کې د دوی برخه ټاکوونکې وه. که مرهټه چې خانونه یې تر اباسین پورې رسولي وو پرځای پاتې وای د هندوستان د مسلمانو ژغورنه او په شلمې پیړۍ کې د پاکستان هسکېدنه به په شک کې وای. د ختیځو پښتنو د همدغه ټینګې ملګرتیا له امله و چې احمدشاه دوی بر درانیان ونومول او ځای ناستی یې تیمورشاه پیښور د خپلې امپراطورۍ د ژمي مرکز وګرځاوه. خو که اتلسمه پیړۍ د پښتنو د برم پیړۍ وه نورلسمه پیړۍ د هغو د نزول پیړۍ شوه.

په دغې پیړۍ کې د اروپایي په تیره انګریزي استعمار د صنعتي انقلاب په برکت نږدې ټوله اسیا لاندې کړې وه او انګریزانو په ټول هند د پیښور په ګډون قبضه کړې وه. د منځنۍ اسیا د لاندې کولو د پاره د روسانو او انګریزانو ترمینځ د سترې لوبې سیالي روانه وه خو افغانانو د ختیځو پښتنو په ملاتړ د څلویښتو کلونو په فاصله کې په افغانستان باندې د انګریزانو دوه یرغلونه شنډ کړل. له هغه وروسته انګریزانو، په داسې حال کې چې روسانو منځنۍ اسیا نیولې ده د هندوستان د ساتلو د پاره د ډیورند توافق لیک په نامه یوه بله ستراتیجي وایستله او پر هغه باندې یې د "علمي سرحد" نوم کیښود. اوس زه د دغه توافق لیک په غټو ټکو باندې رڼا اچوم.

د دغې نوې ستراتیجۍ اصلي مقصد د هندوستان ساتنه وه په دې ډول چې کله روس د افغانستان د لارې په هندوستان باندې رادمخه کیږي دوی به کندهار، کابل او جلال اباد ته خپل پوځونه زر رسوي او د روس پرمختګ به شنډوي. د دې د پاره حتمي وه چې دوی په ختیځو پښتنو کې ستراتیجیکي ځایونه په کنترول کې ولري. دغه کنترول بیا حتمي کوله چې دوی باید د

کې له امیر سره صادق نه وو ځکه چې د دوی مقصد دا و لکه چې د مخه مې ویلي د ضرورت په وخت کې به په افغانستان کې نظامي مداخله کوي. تر هر څه مهمه دا ده چې امیر عبدالرحمن خان ته د دغه توافق لیک فارسي متن لاسلیک کړي او نه هم هغه نقشه امضا کړې چې ورسره مله وه، او ډیورند وروړاندې کړې وه. امیر عبدالرحمن خان په انګریزي نپوهیده او چې هغه په انګریزي نه پوهیده طبیعي ده چې د توافق لیک انګریزي متن به یې لاسلیک کړی نه وي. اوس اساسي پوښتنه دا ده چې آیا دغه توافق لیک به لکه هسې چې د ډیورند وړاندې کړی د اعتبار وړ وي؟

ما چې د کابل، نوي دهلی او لندن په ارشیفي مرکزونو کې د امیر عبدالرحمن خان د دورې په اړه څیړنې کړې د امیر په لاسلیک مې د ډیورند د توافق لیک متن لیدلی نه دي. په دې اړه بله غټه موضوع دا ده چې د همدغه انګریزي توافق لیک متن خینې برخې د تطبیق په ډګر کې د امیر د پاره قبولې نه وې، او انګریزانو هم د هغه اعتراضونه ومنل. د پخواني کافرستان د باشګل دره د توافق لیک په متن کې د انګریزانو د نفوذ په ساحه کې ښودل شوې ده، خو په کال ۱۸۹۶ کې چې د ډیورند کرښه هلته په نښه کیدله امیر په دې ټینګ شو چې باشګل د افغانستان برخه ده. د هندوستان وایسرای، لارډ الګین د امیر اعتراض ومانه او د باشګل موضوع یې "د خواشینې وړ تیروتنه" وبلله. بله موضوع د مومندو وه چې د ډیورند د کرښې د نښه کولو په وخت کې امیر په هغې باندې هم ټینګ ودرید او ویې ویل چې ټول مومند د افغانستان برخه ده. د مومندو سیمه په نښه

نه شوه او امیر بیا هلته د سړک جوړولو امر ورکړ. په دغه سړک باندې کار هم شروع شو خو د امیر له مرګ نه وروسته د سړک جوړولو کار په ټپه ودرید. داسې هم د تورخم برخه د امیر د اعتراض په وجه په نښه نه شوه. بله غټه موضوع په ساحه کې د توافق لیک او د هغه د نقشې له مخې د کرښې په نښه کول دي. چې د توقع پر خلاف اوږده شوه او درې کاله یې ونیول. د جغرافیایي او ټوپوګرافي له مشکل نه غیر دغې کرښې لوی قومونه او حتی کلي سره بیلول لکه تر کلاني، وزیر، شینواري، نورزي، اڅکزي، بړیڅ او بلوڅ. دا هغه قومونه دي چې سره ګډه ژبه، ګډ دین، ګډ تاریخ، ګډ کلتور او سره ورته نړۍ لید او داسې هم یو راز اقتصادي، زراعتي او اجتماعي طرز لري. دوی سره نه بیلیږي او نه هم د پردیو واکمني مني. نو دا عجیبه نه وه چې د ډیورند د کرښې له په نښه کولو نه وروسته چې دوی پوه شول چې د انګریزانو د نفوس په ساحه کې راغلي د ملا نجم الدین "ملا فقیر" او ملا مانکي او نورو قومي مشرانو په سروالۍ په کال ۱۸۹۷ کې په یوه لوي پاڅون لاس پورې کړ، او خانونه یې تر شبقدر پورې ورسول خو انګریزانو د هغوی په برابر کې له اویا زریز منظم پوځ نه کار واخیست چې په هغو کې خوان ونستن چرچل هم و. سره له دې هم انګریزانو له هندوستان نه تر وتلو پورې پر هغو باندې هغسې نفوذ خپرولې ونه شو. چې دوی غوښتل. پروفیسر اکبر آحمد چې د هغه ځای سیاسي انتروپولوجست او د خپلو پښتنو متخصص دی وایي چې "د نړیوال توافق هغه ښه هیله چې د ډیورند په توافق لیک کې ښودل شوې د ډیورند د کرښې په دواړو خواوو کې یې

هغو په شاوخوا قومونو باندې سیاسي نفوذ خپور کړي او د افغانستان لاس له هغو نه لنډ کړي. خو د افغانستان پاچا، امیر عبدالرحمن خان، د دوی پر مخ خنډ و. دوی له ۱۸۸۸ نه تر ۱۸۹۲ پورې هغه تر ډول ډول فشارونو لاندې ونیوه. سره له دې هم امیر دغه کار ته نه حاضریده. دې په پای کې هغه وخت په دې اړه خبرو ته حاضر شو چې روسانو د افغانستان په شمال ختیځ یانې په لوی پامیر کې د افغانستان نظامي پوسته په نظامي یرغل سره ونیوله او افغانستان ته یې خطر پیښ کړ. امیر چې په دې ډول د روسانو او انګریزانو له خوا تر فشار لاندې راغی، د هند د باندنیو چارو وزیر، سر ماتمر دیورند په سروالۍ یې یو کوچنی ملکي هیئت په کابل کې ومانه او له هغه سره یې د ۱۸۹۳ کال د نومبر په دولسمه د ډیورند یا کابل کنونشن په نامه لیک لاسلیک کړ.

د ډیورند توافق لیک د دواړو خواوو د نفوذ سیمې ټاکلي او هرې خوا تعهد کړی چې د بلې خوا د نفوذ په سیمه کې به مداخله نه کوي. له توافق لیک نه برتانوي هند حکومت یو مطلب دا و چې د ډیورند د کرښې په ختیځو سیمو کې به د امیر عبدالرحمن خان د نظامي او سیاسي وړاندې تګ مخه نیسي. امیر تر هغه د مخه د دغو سیمو په قومونو باندې به ډول ډول نفوذ خپراوه او په هغو باندې یې د حکومت نیغ حاکمیت چلاوه. د دغه مقصد د پاره د سپاه سالار غلام حیدر خان یوسف زي په سروالۍ په اسمار کې یوه لویه نظامي قوه ځای پر ځای شوې وه. د توافق لیک په متن کې د دواړو هیوادونو ترمینځ د ګډې پولې کلمه نشته. د دې معنی دا کیږي چې هند به له افغانستان سره ګډه پوله نه لري. د دواړو ترمینځ د فرنټیرز په نامه سرحدي سیمه یا

سیمې دي چې د ډیورند په کرښې به سره بیلیږي او یوه خوا به د بلې خوا د نفوذ په سیمه کې لاسوهنه نه کوي. خو د امیر عبدالرحمن خان د پاره "مداخله" یوازې نظامي مداخله نه وه او په نورو ساحو کې دی د پخوا په شان ازاد و چې له دغو پښتنو قومونو سره ارتباط ولري. د دغو ټولو قومونو جرګې هم د پخوا په شان په پرلپسې ډول کابل ته تللی او له امیر سره یې کتل. دا چې ډیورند په خپلو رسمي لیکنو کې او سلطان محمد د امیر عبدالرحمن خان ژوند په نامه کتاب کې وایي چې امیر عبدالرحمن خان د افغانستان د واکمن په حیث له دغو ټولو سیمو نه له خپلې ادعا نه تیر شوی دی، سمه نه ده. دا واقعیت دی چې د سلطان محمد د کتاب ټوله دوهمه برخه یانې هغه برخه چې د سیمې، او بهرني سیاست او د ډیورند د توافق لیک په اړه دی په لندن کې جعل شوی دی. د هند د وخت لوی درستیز، لارډ کیچنر، وایسرای لارډ کرزن ته همدغسې لیکلي و او ما دغه ټکي ته په خپل یو انګریزي کتاب کې کې تفصیل ورکړي. نو د ډیورند د کرښې په نامه د ډاکټر عظمت حیات خان کتاب چې دغه موضوع یې په زیاته اندازه د هغه پر اساس کښلې د اعتبار وړ نه دي. په خپله ډیورند هم په کال ۱۸۹۷ کې په یوې مرکې کې ویلې و چې "... د هندوستان د خوا قومونه باید داسې ونه ګڼل شي چې دننه د برتانیې په سیمه کې پراته دي. هغوی یوازې په تخنیکي لحاظ زموږ تر نفوذ لاندې دي، یانې دا چې تر هغه ځایه چې په امپراطوری اړه لري، او تر هغه ځایه چې دوی زموږ نفوذ نه تسلیمیږي یا موږ په هغو باندې نفوذ کوو.

بله غټه خبره دا ده چې ډیورند او شاته یې د هند حکومت له دغه توافق لیک او په نهایت

بس کله کله مراعات شوي خو په پر له پسې ډول ترینه سر غړول شوي دي." پر هغه برسیره دی لیکي چې له کال ۱۹۲۰ نه تر ۱۹۳۸ پورې د اتلسو کلونو په بهیر کې دغو قومونو اتلس ځله حتی پخپله په هندوستان باندې هم بریدونه کړي دي.

چې دغو پښتنو په انګریزانو باندې بریدونه کړي شاید د نړۍ په بل ځای کې نورو قومونو پر هغو باندې هغومره بریدونه نه وي کړي. د عجب خان اپریدي حیرتناکه قصه تر اوسه هم په دغو خلکو کې انګازې کوي. د دغو ټولو لانجو او داسې هم تر هغه وروسته کشالو اصلي سرچینه دا ده چې ختیځ پښتانه یا د احمد شاه دراني بر درانیاین د پردیو واکمنۍ ته غاړه نه ږدي.

❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀❀

د خوشحال خان خټک یاد

(د ښاغلی عبد لوهاب سرتیر دشعر یو څو بیتونه)

د زمانی د بدلید و تاریخه   د لرو برو پښتنو تاریخه
څه شوخوشحال چی بیا دجنګ ورځی دی
پخپل وطن باندی د ننګ ورځی دی
لکه چی بیا وختونه تیر راغلی   خوداسی ورځی بیایه شمیر راغلی
چی د تاریخ ویاړلی باب شی زمونږ   د خوشحالخان د یادیدو تاریخه
تکرار.....
لا مو په بدو ملکان خرځیږی   لا مو ښاغلی او پوهان خرځیږي
د پښتونوالی سپکاوی ندی څه؟   چی خرځوو ځان په پیسوتاریخه
تکرار.....
څوک به یولاس کړی دا ویشلی خلک   دا د نفاق یه اور سیځلی خلک
څه شو زمونږ هغه پیاوړی مشران   هغه د نرخ، تول او پښتو تاریخه
تکرار.....
څوک به مغل ته بیا سنګر ونیسی   څوک به د پارس تیری ته سرونیسی
څوک به په شا کړی شیبانی ازبکان   د غلبلو او ولولو تاریخه
تکرار.....
چی مو هیواد له کړیدلو خلاص شی   شهید ملت مو له وژلو خلاص شی
تللی پرتم بیرته ترلاسه کړوخپل   د ټول ملت د ارادو تاریخه

انسان به وی خو مسلمان به ورته څوک ونه وای
چی خدای منی او محمدرسول الله نه منی
هغه پښتون د موراو پلاره حرامی پیداوی
چی پښتو وائی اولا بیا هم پښتونخوا نه منی
(اکمل لیونی، مردان- پښتونخوا)

ټول پښتون ته زما پیغام

د پیښور دوه جرګو ته زما سپینی خبری

لیکونکی: ډاکتر رحمت ربی زیرکیار (امریکا)

پښتنو! په یوه خپلواک فکري مرکز راغونډ شئ او سیاسي ملت شئ!

زما دا پیغام دهغو لیکو منځپانګه ده چی د پیښور دوه جرګوته مې استولي وې. دزییز کال (۲۰۰۰) دنومبر په لومړی نیمایی کې په پیښور کی دوه غونډې وشوی: لومړی غونډه چی «علمی او ادبي بڼه» ئې لرله دمنلی سلیم راز په ابتکار رابلل شوی وه (۳ - ۵ نومبر). نوم ئی و «عالمی پښتو کانفرانس (World Pashto Conference)». لدی څنې دیارلس کاله وړاندی، په (۱۹۸۷ م) کی په پیښور کی یو بل عالمی پښتو کانفرانس هم جوړ شوی و چی سړی ورته لومړی عالمی پښتو کانفرانس ویلی شی. دویمه غونډه چی سیاسی وه، یانی صرف په یوه نکته" را څرخیدله چی دیوېشتمی پیړی په پیل کی «دقام په حیث دپښتون/افغان مستقبل څه دی»؟ دمحمدافضل خان (خان لالا) په ابتکار په ۲۰۰۰ م کال (۱۴ او ۱۵ نوامبر) کی جوړه شوی وه. زه «زیرکیار» دواړه جرګو ته بلل شوی وم. دواړو ته می لیکنی واستولی چی غټی برخی یی په دی ډول وړاندی کوم:

الف) عالمی پښتو کانفرانس:

عزیزانو! په ټول افغانستان (په درسته پښتونخوا) کې یو وزیر و چی هم په پښتو پوهیده او هم په سیاست. دلته دواړه ډیر مهم دی چا به ورته «پښتو بابا» وایه او چا به ورته «وزیر بابا». نوم یی محمد ګل مومند و. دغه وزیر چی د کابل د ښار په (اندرابیو) کې زیږدلی و، ددغه ښار د (بریکوټ) په سیمه کی په یوه خټین کرایی کور کی په (۱۹۶۴) کی په حق ورسید. مفکروزیر محمد ګل مومند اټکل شپېته (۶۰) کاله وړاندی ویلی ؤ: "پوهه سړی خپل اود بل مال پېژني........ غیرت، لوړ همت، روغه پوهه (عقل سلیم) دغه نه مني او نه پرېږدی چی څوک خپل مال خوشي کړي چی وروست شی، ورته نقصان ورسي او خلک یی ښکاره لیا په غلا یوسي او کورتری لاندی کړي او دنو کر په شان «کونډی څټی» شی. وزیر محمد ګل مومند به پښتنو ته ورپه ګوته کول چی:

«موږ بې نومه او بې نښې نه یو، ورکوټی اولس هم نه یو. موږ داسیا په منځ کی دنامه خاوندان یو....... او مهم جغرافیایی موقعیت لرو». باید ووایم چی په ټوله پښتونخوا کی بې پښتو سیاست کول، بې دانې بوس باد ول دی. تکړه پښتانه باید یو علمي او سیاسی سازمان ولري چی دمفکر محمد ګل مومند په وینا "پښتو په منظم طور وخوځولی شی او پښتانه

وینں کړی شي ". دلته د منظم طور ټکی د ډیر پام وړ دی. د یویشتمي پیړی په پیل کی پښتانه دی ته کلک اړ دی چی د زماني دشرایطو په تناسب ویښ او تکړه شي، په یوه خپلواک فکری مرکز راغونډ شي، سیاست د مطالعې لاندی ونیسی، او په ټول افغانستان کی دملی ټولنې دجوړولو او پرمختیا په موضوع ګانویی بحث وکړی. هسک ځښتن دی وکړی چی محلی شرایط سیاسي اراده یرغمل نه کړي او یووالی مو په برخه شی! .

ددویم «عالمی پښتو کانفرانس (پېښور، نوامبر ۲۰۰۰)» په اړه زما یو وړاندیز داسې دی: عالمي پښتو کانفرانس باید یو تلپاتی سازمان (Perpetual Organization) رامنځته کړي چی سړی یی « دپښتو عمل جرګه» (Pashto Action Council) نومولی شی. دغه ډول سازمان به دعالمي پښتو کانفرانس په غیاب کی کار کوي او دهغو پریکړو، سپارښتنو او لارښودنو په رڼا کی به عملي لارې چارې لټوی چی عالمی پښتو کانفرنس وړ په غاړه کړې وي. الله (ج) دی مورټول په عقل، اتفاق، او انصاف غښتلي کړي . دوه ټوکه کتابونه (دملنګ جان، د بې دریاره ملي ژبې ملي شاعر)عالمی پښتو کانفرانس ته ډالی کوم. غزیزانو! هسک ځښتن دی په مونږ ټولو رحم وکړي چی ځانځانی بشمارله زړونو وشړو، دیووالي لار ونیسو، او دټول ملت په ګټو کی خپل خیر ولټوو. امین!

ب) دپښتون/افغان قوم نماینده جرګه:

زه ډاکتر رحمت ربی زیرک یاریم. ډاکتری می په جرمني کی په واګپوهنی یانې سیاسی علومو(Political Science) کی لاس ته راوړې ده. په ساده وینا د ډوډی د ګټلو لپاره په سیاست کی فکر او خبرې استعمالوم او هڅه کوم چی عامه نظر داغیزی لاندی راولم. زه په افغانستان باندی د شوروي روسیی دپوځي یرغل نه څلور میاشتې وروسته، له کابل نه پېښور ته کډوال شوم. دلته یوه میاشت پاتې شوم او وریسې جرمني او له هغه ځایه امریکا ته ورک شوم، او په دی ډول مې د هسک ځښتن په مرسته له کابل نه تن خلاص کړ او له پېښور نه سر. زه چی اوس هم پېښور را په زړه کړم نو اوه (۷) ګوندونه، اوه (۷) اسمانونه، او اوه (۷) دوزخونه را په یاد شي. دیني عالم او د پښتو ژبی تکړه شاعر او لیکوال اروا ښاد استاد قیام الدین خادم شاعر، عالم او سیاستمدار داسې تللی دی: "عالم ګوري، شاعر خاندی او ژاړي او سیاستدان لوبې کوي. علم په مغزو، شعر په زړه او سیاست په ګېډی او غړو پورې تعلق لري. عالم قوانین، شاعر ملل او سیاستدان دلې جوړوي. عالم تخم پیدا کوي، شاعر ئی کري او سیاستدان ئی ریبی او حاصل ئی اخلی. زندګي (ژوندون) یوه سر سبزه او ښېرازه ونه ده، علم ئی بیخ دی، شعر ئی تنه او سیاست ئی مېوه ده."

په بله وینا، په ټول افغانستان (په درسته پښتونخوا) کی دملی ټولنې دجوړولو لپاره شعر، علم

او سیاست له یو بل سره تړلی دی او بېلول ئی دخوځښت زور ته تاوان رسوي. که واګمن یانی سیاستمدار دخپلو پریکړو د کولو لپاره هغومره وخت لری لکه عالم ئی چی دخپل تخیل او شاعر ئی دخپل احساس دڅر ګندولو لپاره لري، نو ګومان کوم چی سیاست کول به څه ناڅه اسان کار وای. په شعر او علم کی تېروتنې بل ځل سمېدلی شی، خو په سیاست کی تېروتنه دغه ډول چانس نه لري. په عمومي ډول عادی سیاسی پریکړې په څه ناڅه تنګو شرایطو کی کیږی او غټې سیاسی پریکړې په ډېرو تنګو شرایطو کی کیږی. شاید لدی امله به یو غربی عالم (Gohn Galbraith) دی نتیجی ته رسیدلی وي چی "سیاست دممکن هنر نه دی، سیاست هغې پریکړی ته وائی چی دفاجعی او کرغېړنتیا په منځ کی کیږي".

په سپېڅلي قرآن کی راغلی دی چی انسان پر زمکه خلیفه ګرځیدلی دی. په زمــکه کی خلیفه شوی انسان خو باید عقل ولري چی پریکړې وکړي. دفاجعی او کرغېړنتیا په مورچل کی دسیاست کولو دروښانتیا لپاره غواړم چی په اشغال شوی جرمنی کی دجرمن حقوق پوهانو، سیاست پوهانو او سیاستمدارانو په ملي سیاسي دراکیت وکړېږم: ددوهمی عمومی جګړی متحدینو (امریکي، شوروي روسی، برتانیی، او فرانسی) په ۱۹۴۵ کی دجرمنی پایتخت (برلین) دجرمنی دنورې خاوری په شان په څلور و اشغال شوو ساحو یا منطـقـو وویشه. دجنګ نــه وروستــه جرمنی داشغالوونکو قواو د پوځي اداري لاندی و. داشغال شوی جرمنی دراتلونکی په اړه دری لودیځ متحدینو دجرمنی فدرالی جمهوریت (لودیځ جرمنی) او شوروی روسي په عین کال کی د جرمنی ډیمو کراتیک جمهوریت (ختیز جرمنی) جوړ کړ. دجرمنی فدرالی جمهوریت په څه ډول جوړ شو؟:

واشنګټن او لندن لومړی په دی فکر وو چی اشغال شوی جرمنی سیمی غیر صنعتی کړي او په څړځایونو او د کرهنې په زمکو ئی واړوي. خو وروسته دی نتجی تــه ورسیدل چی دغه ډول سیاست به د لودیځ متحدینو په اشغال شوو سیمو کی اوسیدونکی جرمنیان دی ته اړ کړی چی کمونیزم ته مخ ورواړوي. نو هغه وچی امریکی په ۱۹۴۷ م کال کی داروپا دبیا سازولو پلان راوویست او لودیځ جرمنی ئی ددی وړ وګاڼه چی دیورپ دنورو جنګ زپلو هیوادونو په شان له دغه پروګرام ځنې ګټه واخلی. په ۱۹۴۶ ع کی دلودیځ جرمنی په هغو څلورو ولایتونو (صوبو) کی چی دامریکی په اشغالی سیمه کی پراته وو، ولایــتی یانی صوبای انتخـابات وشول، او هـلته نوی ولایتی یا صوبا یی اساسی قوانین رامنځ ته شـول. دغه ډول ولایـتی یا صوبا یي انـتخـابات د بـرتانـیی لـه خـوا پـه اشغال شوی سیمی کی د ۱۹۴۷ ع کال پـه اپریل کی او دفرانسی له خوا پـه اشغال شوی سیمی کی د ۱۹۴۷ په می کی وشول. نهه میاشتی وروسته په لندن کی د ۱۹۴۸ ع کال دفروری

په میاشت کی یو کانفرانس جوړ شو چی امریکی، برتانیی، فرانسی، بلجیم، هالنډ، او لوکسمبورګ پکی ګډون لاره. په دغه کانفرانس کی د اشـغال شـوو سیمو ځینو

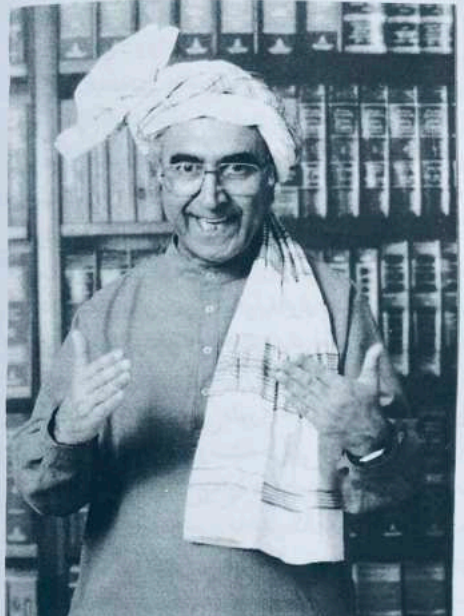

سیـاستـمد ارانـو هـڅـه وکړه چی د لندن پـه دغه کانفرانس کی هـم شوروی او هم دجرمنی استازی ګډون وکړی. دغه کوښښ کومه نتیجه ورنه کړه، او د لندن کانفرانس داسی پریکړه وکړه چی باید دراتلونـکی لودیځ جرمنی داساسی قانون (Constitution) د تسوید لپاره یوه قانون سازه مجمع جوړه شي. هغه وچی د ۱۹۴۸ م کال د سپتمبر په لومړی نیټی په (بن) کی یوه پارلمانی جرګه (پارلمنټري کونسل) راغونډه شوه چی استازی ئی د ولایتی یا صوبایی پارلمانونو له خوا ټاکل شوی وو. پارلمانی جرګې ۶۵ غړی لرل چی پدی سیاسی ګوندونو پوری تـړلی وو: اجتماعي اتحاد (۲۷) تنه، جرمن سوشل دموکراسي (۲۷) تنه، آزاد دموکراتیک ګوند (۵) تنه، جرمن ګوند ۲ تنه، مرکز ۲ تنه او کمونستی جرمن ګوند ۲ تنه. لودیځ متحدینو غوښتل چی په لودیځ جرمنی کی دیوه قوي مرکزي نظام په ځای فدرالی نظام جوړ کړی چی په کوچنیو اداری واحدونو او دمربوطه چارو په اختیاراتو به متکی وی. په اشغال شوو سیمو کی دلودیځ متحدینو پوځی والیانو (میلیټري ګورنرز) د ۱۹۴۸ د جولای په لومړی نیټه دفرانکفورټ په ښار کی غونډه وکړه او دلودیځ جرمنی دیولسو (۱۱) ولایتونو یا صوبو دحکومتونو مشران (مینسټر پریزیډنټز) ئی رابلل او هغوی ته ئی دلودیځ متحدینو سندونه وروسپارل چی دراتلونکي فدرالي جرمنی دسیاسی قدرت نقشه په کی طرح شوی وه. ددغو سندونو په اساس باید

دلودیځ جرمنی د یولسو (۱۱) ولایتونو دحکومتونو مشران یوه قانون سازه مجمع راوبلی چی دلودیځ جرمنی لپاره یو اساسی قانون تیار کړی. دغه اساسی قانون باید په فدرالی نظام ولاړوي او دجرمنی دبیا یو کیدلو ته په کی د ډیموکراتیکو شرایطو په چوکاټ کی ګوته نیول شوی وی. په لنډ ډول دلودیځ متحدینو په سپارښتنو کی دلودیځ جرمنی دسیاسی نظام په اړه لاندینی ټکی خوندی شوی وو:

(۱) قانون سازه مجمع باید په لودیځ جرمنی کی رامینځ ته شی. (۲) قانون سازه مجمع باید دلودیځ جرمنی لپاره "اساسی قانون" ولیکی. (۳) اساسی قانون باید دلودیځ جرمنی په هر ولایت یا صوبه کی دعامه ارادی یانی ریفرنډم له لاری درائی ورکوونکو دساده اکثریت په واسطه قبول شی. خو دلودیځ جرمنی سیاستمداران، سیاست پوهان او حقوق پوهان غلی او بی حرکته پاتی نه شول. هغوی وروسته له پوره مشورې چی خپلی ملی ګټې ئی پکی ترغور لاندی نیولې وې په ډېر مهارت سره لودیځ متحدین په دی قانع او راضی کړل چی:

(۱) دقانون سازی مجمع نوم باید په "پارلمانی جرګه واوړی، (۲) داساسی قانون په ځای باید داساسی نظام نامی (Basic Law) نوم استعمال شی، اساسی نظامنامه (یانی موقت اساسی قانون) باندی باید په هر ولایت یا صوبی کی ریفرنډم وشي.

ددغو تعدیلونو او بدلونونو په راوستلو کی جرمنیانو په لاندینی تحلیل اتکا لرله:

(۱) دهغه وخت مسلطه وضعه په جرمنی کی داشغال وضعه وه، هری پریکړی موقتی ماهیت درلود، او دلندن په کانفرانس کی دجرمنی استازی له برخی اخستلو نه محروم شوی وو. (۲) له دی امله چی وضعه په خپل ماهیت کی موقتی وه، جرمن ملت په نیول شوو ساحو ویشل شوی و او جرمنیان دټول ملت په څیر دخپل سیاسی برخه لیک له ټاکلو نه محروم شوی وو، نو ځکه خو هغه پریکړې چی په ټول جرمن ملت پوری اړه لری په سیاسی او حقوقی لحاظ تر هغی ګړی پورې دایمی ماهیت نه لری تر څو چی جرمنیانو ته دټول ملت په څیر ددی حق ورپه ګوته شی چی په ازاد ډول دخپل سرنوشت په ټاکلو کی برخه واخلی. په خپلو شرایطو کی ددغسی پاخه استدلال په مټ لودیځ جرمنیانو "قانو سازه مجمع ئی" په «پارلمانی جرګې» واړوله، اساسی قانون ته ئی داساسی نظامنامی (یانی موقت اساسی قانون) نوم ورکړ، او اساسی نظامنامه (Basic Law) یی دمنلو لپاره عامه ارادی (ریفرنډم) ته وړاندی نه کړه، بلکی هغه یی ولایتی یا صوبایی پارلمانونو ته دمنلو لپاره وسپارله. د پورتنی استدلال په رڼا کی یواځې ټول ازاد جرمن ملت (نه دهغه بېلی شوی او نیول شوی ټوټې) ددی صلاحیت لری چی څه ډول سیاسی او ټولنیز نظام او

اساسی قانون په ملی سویه د ځان لپاره ومني.
ګوندی پښتون/افغان سیاستمداران دجنګ وهلی او ویشل شوی جرمنی د سیاستمدارانو، سیاست پوهانو اوحقوق پوهانو له ملی سیاسی دراکیت نه زده کړه وکړی. پښتانه دکلتوری ملت په حیث چی په پښتو، پښتونولی او اسلام راڅرخی، یویشتمی (۲۱) پیړی ته ورننوتل، خو دسیاسی ملت مقام یی نه دی په برخه شوی. لاتر اوسه دپښتنو هویتی شته والی (یانی ژبې، ختې، تړی، او دین) په سیاسی شته والی (یانی په خپلواک دولت) کی دمه ځای نه دی میندلی. یویشتمه پیړی دسیاسی ملتونو په چاپیریال کی د معلوماتو، تجارت او دتخنیک (یانی دعلم داستعمال) په ګړندی والی چلیږی. که پښتانه غواړی چی کوندی ختمی نه شي او دنورو سیاسی ملتونو په شان دخپلواکی خوښی، سوکالی، عزت، اوسولې نه ډک ژوند وکړي، باید سیاسی ملت شي یانی دخپلواک دولت خاوندان شي. بې ملته دولت مړ ګونی دولت دی. ملت چی شته شي، نو دولت (یانی خپلواک سیاسی او حقوقی نظام) غواړي. دولت چی شته شي، نو ملت ساتی ځکه بې ملته دولت مړ ګونی دولت دی. خپلواک «پښتون/افغان» دولت ددی انرجی لری چی په ټول افغانستان کی سیاسی ټینګوالی، ملی یووالی، او ملی اسلامی هویت غښتلی کړی، او د ټول (پښتون/افغان) ملت لپاره ددی زمینه برابره کړی چی دزمانې د شرایطو په تناسب ویښ او تکړه شي. واقعیت دادی چی افغانستان د پښتون دمټ په زور رامینځ ته شوی دی، د پښتون په اتبار افغانستان شوی او چلېدلی دی، د پښتون د ثقل مرکز دی، او د ټولو افغانانو ګډ کوردی. هر څومره چی افغانستان قوی کېږی، هغومره په سیمه کی دخپلواکو هیوادونو متقابل احترام او په یوبل باند اتکاء زیاتېږی. هر څومره چی دغه عملیه پخېږی، هغومره ارامی، سوله، سوکالی، اوولسواکی دژوند په طرز یانی په کلتور بدلېږی چی په خپل وار سره دنړیوال کلی (ګلوبلوبلج) په چلولو کی اغیزمن رول لوبولی شی.
نړیوال کلی دبل واکانو ځای نه دی، بلکی دخپلواکانو کلی دی. اتکل شپېته کاله وړاندی مفکر وزیر محمد ګل مومند خپل دا ارمان ټولو پښتنو ته په ډاګه کړی وچی که «په درسته پښتون یانه (افغانستان) کی پښتو، دپښتانه دحکومت رسمی ژبه شي» په دغه اقتسباس کی وینو چی وزیر محمد ګل مومند په درست پښتون ګړېږی او د پښتانه په حکومت کی د پښتو ژبی رسمی کېدل غواړی. دوزیر محمد ګل مومند «درسته پښتون یانه»، درستې پښتونخوا (ټول افغانستان) ته ورته بریښی. دیویشتمې (۲۱) پیړی جوهر په دی کی پروت دی چی درې سوه (۳۰۰) کلن واقعیت یانی ملی دولت د نړیوال کلی (ګلوبل ویلج) سره پخلا کړی. نن معلومات، مالونه او فکرونه د کمپیوټر دمخ درې دیوڅو ثانیو په

ټومبلو سره دسترګې په رپ کی دملی بریدونو نه تېرېږی او دنړیوال کلی راشه درشه غښتلی کوی. په عین وخت کی په نړیوال کلي کی ځای په ځای زاړه کورونه رانسکورېږی او په ځای یی نوی کورونه ودانېږی. څوک چی په نړیوال کلي کی دخپل کور خاوند نه وی، بې واکه به وی، دبل چا اردلي به وی، نوکر به وی، سوالګر به وی، او ورک او خاورې په سر به وی.
ټول پښتون دیوه ملت په حیث باید په نړیوال کلی (ګلوبل ویلج) کی خپل کور ولری. دغه کور ته خپلواکه درسته پښتونخوا یا خپلواک ټول افغانستان ویلی شو. خپلواک ټول افغانستان باید دهغه چا په ژبه وچلېږي چی یه وینه او اتبار یی افغانستان، افغانستان شوی دی.

ننګیالی اولس

لیکوونکی: ګل غوټی کونړی

د پېړیو راهسی پښتنی ویاړلی پېښ لیک رانبودلی ده. چی پښتون ننګیالی ولس په هر دور او زمان کښی د پردي لاس لاندې ژوند او غلامې نده منلی. لوټل یی د نړی ښکیلاکګرو او استعمارې ځواکونو ته غاښ ماتوونکی ځوابونه ور کړی دی.
همداراز د نړی سترو پېښ لیک پوهانو څرګنده کړېده او په خپلو اثارو کښی ئی دغه توریالی ولس دباتور او تورزن ټبر (قام) په نوم ستایلی دی. کله چی په کال (۱۹۱۹م) کښی افغان اتل ولس خپل ملی استقلال او ملی خپلواکی لاسته راوړه. او دهغه وخت ستر استعماری قدرت انګریز ته ئی دایشیاء په زړه کښې سخته ماتې ور کړه چی نړی د ستر کلونیالیزم په وړاندې نه هیریدونکی دیادونې وړ ګذارؤ او په تیره بیا دانګریزانو نوری مستعمری او خصوصا په دریمه نړی کښی ددوی داستعمار لاندی هیوادو لپاره غوره مثال دافغان ولس ملی استقلال وو. دافغان اتل ولس په ویاړلی پېښ لیک کښی دغازی امان الله خان دوره له هغه پر مختللو شاهی دورو څخه ده. چی ساری ئی ډیر کم لیدل کیږی. په امانی دوره کښی هیواد په اجتماعی، صنعتی، اقتصادی، فرهنګی، کلتوری، هنری او مدنی برخو کښې ستر بدلونونه رامنځ ته شول. دهیواد دسمسوری او ابادی لپاره نه ستړی کیدونکی هلی ځلی او کارونه پیل شو. دعامه سوکالی په وړاندی ستر ګامونه پورته شو. دلومړی ځل لپاره په ګران هیواد کی دغلامی دوره له مینځه لاړه. غلامان او اینځی خپلواکی شوی دښځو حقوقو ته پاملرنه وشوه. افغانی ښځینه طبقه دلومړی ځل لپاره د زده کړی لاسته راوړو په خاطر ایټالی او ترکیې ته ولیږل شوی. لنډه دا چې غازی امان الله خان غوښتل چی خپل هیواد ته صنعتی پرمختیا ور کړی. نو دصنعتی کیدو لپاره ئی داروپائی هیوادونو څخه مرسته وغوښتله. (پاتی برخه په ۶۰ مخ کی)

دژونـــدون خـــبـره

څومره ده ستره ستا د سترګو د افسون خبره — لاړه رسوا شوه پدی چم کی د مجنون خبره
چا چی خوږلی ستا دسترګو د غمزو غشه ده — هغه به څه اوری؟ محشر کی د پاځون خبره
کوږ بوږ د سترګوهسی وځپل وګړی چی هم — پر سر د دار ګنی لا مرګ ښه همایون خبره
مینه زینه ده هر انسان ته د کمال تر پوړه — مینی کی شته لا دژوندون د هر مضمون خبره
مینه تاوده کړی د هر چا د زړه ساړه اړخونه — مینی کی شته د تورو شپو د سباوون خبره
د بیلتانه خبری ډیری مو تر میانه وشوی — بس نوره وکړه د دوه زړونو پیوستون خبره
د مرګ ناری مو یو پـر بله سره ووهـلی — رازه چی وکړو لدی وروسته دژوندون خبره
څو به په پیښو کی وی پتی د رښتیاو ښی — څو به په تیارو کی به د شپو وی دپښتون خبره
څو به تراخه دژوندانه ستونه ترخه کړی زما — څو به له غیری دلیلاوی د بیلتون خبره؟
څوله شمشاده له پامیره می لاسر نه شی دنګ — مه وایه ماته د سپین غر او د کاوون خبره
په تکفیرونو به شی مړه چیری د پوهی ډیوه — چیری به مړه شی په نړی د پوهنتون خبره؟
هاغو تور زړیو که وستل د جرګو ونـړاوه — بل ځای کی نمانځم به د مینی د ازمون خبره
د بودائی ګروهی لاهم ډیر پاګودونه شته دی — په لمر خاته اورم بنکاک نه درنګون خبره
هیره له ذهنه به د هیځ یوه افغان نه نه شی — هاغه تر منځ د اباسین او د جیحون خبره
څومره چی وژنی ددی سیمی له وګړونه څوک — هومره هم لاپسی کرېږی د سمون خبره
تا د «ځاپی» پر ځنګانه پرون ویلی وڅه — ځنګه دی هیره د پرون شوه دځنګون خبره؟

(مبارز ځاپی)

سبا

غمونه او دردونه می خندا ته نه پریږدی — بیلتون لاری نیولی ما اشنا ته نه پریږدی
مدام راته په سر دبد بختی، کپسه ناسته — شیبی د خوشالی، زمونږه خوا ته نه پریږدی
اغزنه شانی لاره می کاله ته راستنه ده — تا وشوی دغم شپول رانه مونږ چا ته نه پریږدی
کافری ګوتی بیا دا یارانی له مری، نیسی — ژړېږی راته مینه څوک وفا ته نه پریږدی
دتور وغرو بلاوی راته ناستی په کنډو دی — اولس او پښتانه می ارتقاء ته نه پریږدی
شو ګیر دتوری شپی دی هیڅ سبا ورپسی نشته — غدی، رالګیدلی مونږ رڼا ته نه پریږدی
ډوبیږی تلوسی نوری د اوښکو په دریاب کی — وخت ډیر دی بی عزته څوک حیا ته نه پریږدی
قتلیږی دلته مینه محبت لویه ګناه ده — ځه «یاره» خدای دی مل شه ماخو تا ته نه پریږدی

(محمد اجان یار)

د پښتو تر اوسه څرګند لومړنی ساقی نامه ویونکی زرغون خان نورزی

(سرمحقق زلمی هیواد مل)

(د زرغون خان نورزی پنځه سوه کلن تلین - دپښتنو کلتوری ټولنه، جرمنی/کولن)

د زرغون خان ډیر لږ احوال او آثار تر مونږه رارسیدلی دی. څه چی موجود دی بیا هم له نشتو ښه دی. هغه منبع چی د زرغون خان احوال تر مونږه رارسوی دمحمد هوتک پټه خزانه ده چی د زرغون خان احوال یی د دوست محمد کاکړ له غرغښت نامی څخه اخستی دی او پدی توګه یی خپل ماخذ ښوولی دی. په پټه خزانه کی راغلی دی چی زرغون خان د نوزاد نورزی و، د زېږېدو نیټه یی ئی نده څرګنده اما ښکاری داسی چی د نهمی هجـری پیړی په دویمی نیمایی کی به زوکړی وی. وایی چـی زرغون خان په ۸۹۱ هـ ق کال کی هرات ته تللی او بیا خراسان او عراق ته ولاړ. کله چی شیبانی خان پرسیستان حملی وکړی، زرغون خان ورسره جنګونه وکړل. وایی چی ښکاره مړانه یی وښوده. زرغون خان د پښتو ژبی شاعر و. دشعرونو دیوان یی درلود. دوست محمد کاکړ په ۹۱۲ هـ ق په کجران کی له ملا محمد ایوب تایمنی سره دده دیوان لیدلی و. وایی چی ۳۰۰ پاڼی یی درلودی چی غزلونه، او نور شعرونه پکی وو.

پټه خزانه د دوست محمد کاکړ له روایته لیکی چی زرغون خان ډیر ضعیف شوی و او په ۹۲۱ هـ ق کال په دیر اووت کی وفات شو. دهجری قمری تقویم له مخی ئی په ۱۴۲۱ هـ ق کال کی له وفاته پنځه سوه کاله تیرېږی او د جرمنی د کولن په ښار کی د پښتنو کلتوری ټولنی خپلو زړو او پخوانیو فرهنګی مشرانو ته ددرناوی په خاطر دده د پنځه سویم تلین د نمانځنی لپاره دانني غونډه جوړه کړی ده.
د زرغون خان نورزی دیوان تر اوسه نه دی موندل شوی. یوازی یوه ښکلی ساقی نامه ئی چی یوه ۳۹ بیتیزه مثنوی ده، محمد هوتک په پټه خزانه کی د دوست محمد کاکړ له غرغښت نامی نه ضبط کړی ده. مونږ په خپلو زړو ادبیاتو کی د زرغون خان تر ساقی نامی پخوانی بله ساقی نامه نه لرو. په پښتو ادبیاتو کی د ساقی نامو تاریخ له همدی ساقی رانښتلی. ددی ساقی نامی بشپړ متن په دی غونډه کی تاسو ته وړاندی کیږی. پیل یی پدی بیتونو شوی دی

ساقي پاڅه پياله راکړه　　　　مرور يار مي پخلا کړه
اوبه تويي په لنبو کړه　　　　اور مي مړ په دي اوبو کړه

که څه هم ددي ساقي نامي دهنري ارزښتونو او ادبي ښيګڼو په باب ښاغلي انځور ځانګړي مقاله تاسو ته وړاندي کوي، خو زه ددي خبرو له غوښتنو سره سم در ته وايم، چي موږ د پښتو ادبياتو دتاريخ په لومړي دوره کي چي څومره آثار لرو په هغو کي دنظمونو تر څنګه دګوتو په شمار شعرونه موجوددي. دزرغون خان نورزي دغه دساقي نامي د ګوتي په شمار شعرونه په ښو شعرونو کي شمارل کيږي ښکلايز ارزښتونه او دشعريت لوړ معيار يکي ثابت دي. زموږ ځينو ادبپوهانو ئي دغه ساقي نامه تحليل کړي ده، نو ئي ددي مثنوي له ځينو بيتونو داجتماعي نکاتو دبيان څرک هم ايستلي دي. دزرغون خان نورزي اودده دساقي نامي په باب يوازيني ماخذ دمحمد هوتک پټه خزانه ده. همدا خزانه موږ دده له نامه او ساقي نامي خبروي، لکه چي يي دمخه هم ماذکروکړ محمد هوتک دزرغون خان په باب معلومات اودده ساقي نامه ددوست محمد کاکړ له غرغښت نامي اخيستي دي. ددوست محمد کاکړ غرغښت نامه هم تر اوسه نه ده تر لاسه شوي او دزرغون خان نو رزي خپل ديوان هم تر اوسه ورک دي. دغسي دپښتو نور زاړه آثار هم ورک دي او يوازي نموني ئي دتذکرة الاولياْ په څو پاڼو او پټه خزانه نومي تذکره کي راغلي دي. دروښانيانو تر ظهور دمخه منظم آثار موږ ته ندي رارسيدلي او دپښتو د ادبي تاريخ په لومړي دوره کي زموږ مطالعو پر همغو غير منظمو نمونو متکي ده.

دپښتو دلرغونو آثارو او يا هم دپټي خزانې دلرغونو ماخذو دنشتوالي پراساس ځينو ښاغليو کله نا کله ځيني پوښتني هم مطرح کړي دي. دا پښتني ډير څله دپښتو دلاس ته راغليو زړو ادبياتو دبي اعتبارۍ لپاره مطرح شوي دي. زموږ دمشرانو په تيره لوي استاد پوهاند عبدالحي حبيبي ئي ځوابونه ور کړي هم دي. ددغسي پوښتنو په وړاندي زموږ مشرانو ځوابونه داوو، چي پټه خزانه يو داسي کتاب نه دی، چي ځيني لرغوني ماخذ يي ورک دي، بلکه دفارسي او عربي او نورو شرقي ژبو ډيرو تذکرو ځيني لرغوني ماخذ هم ورک دي، خو دڅيړنو په نړۍ کي خلک پر دغو آثارو اتکأ کوي او دا نه وايي چي ددغي يا هغي تذکري پخواني ماخذ ورکه دي، فلهذا شکمنه ده او له دي استدلال دانتجه راوباسي چي که دپټي خزانې ځيني ماخذ ورک دي. نو لکه پر نورو چي شک نه کيږي پر دي تذکره هم بايد شک ونه شي.

زما په پوهه دغسي پوښتنو ته زموږ دمشرانو له ور کړي ځوابونو سربيره دپښتنو دتاريخ، اجتماعي ژوند او په، دوی کي داجتماعي او فرهنګي ودي مسئلي ته په پاملرنه سړي ځيني

نور ځوابونه هم برابرولای شي. که له لرغونو دورو تير شو. پدې پنځلسو اسلامي پيړيو کي د پښتنو ژوند دتاريخي متونو او اسنادو په اړه مطالعه کړو، نو موږ ګورو چي پدی پنځلسو پيړيو کي په ژوند کي دسکون او آرام مراحل ډير لږ راغلي دي، بلکه تل له خپل منځي قبايلي جګړو سربيره دځينو ورشوګانو او زمکو له پراخولو په لړ کي ئي له ګاونډيو سره جګړي کړي دي. له الپتګينه نيولي دنورو غزنوي پاچهانو تاړاکونه، دچنګيز او دده داولادی حملي او تالانونه ،دهرات دکرتانو يرغلونه، تيمور اودده د اولادی، او بيا بابر او هند له ګورګينيانو او سفويانو سره ميړني مبارزي دنادر افشار خونړي تاړاکونه، بيا داحمد شاه بابا دلمسيو، دسدوزيو او بارکزيو تر منځ جګړي، دانګريزانو تجاوزونه، بيا دحبيب الله کلکاني اړو دوړ دپخواني شوروی دسرو پوځونو بير حمانه يرغل اوه دا کورډاګي وروستي تنظيمي جنګونه دا ټول پردی خلکو راغلي دی . . آيا پدغسي شرايطو کي دکتاب او سند ساتل ممکن دي؟ . موږ وينو کله چي د ۱۱۴۹ هـ ق کال په ذی القعده کي دنادر افشار خونړيو لښکرو د کندهار ښار محاصره کړ او د ۱۱۵۰ هـ ق کال په ذی الحجه چي کي يي له يو کال او څو مياشتو وروسته دشاه حسين هوتک مقاومت پای ته ورسيداو دنادر افشار لښکري پر ښارننوتي آيا پدغسي يو حالت کي به دتاريخ قصر او ددی قصر کتابونه او کتابخانه خوندي پاته وی. غالب احمتال دادی، چي زموږ دلرغونيو پښتو ادبياتو ډير آثار به په همدی تاړاکونو کي له مينځه تللي وی.

موږ دشلمي پيړۍ ددې پر مختللي نړۍ په وروستيو دری لسيزو کي خپل کتابونه ونه ساتلي شول، دکتابونو او کتابخانو دتالان،سوځولو او له منځه تللو په سلګونو واقعي مو په خپلو ستر ګو ليدلي او يا تری خبر شوي يو . نو آيا زمونږ او ستاسي پخوانيو کولای شول چي دپرديو تالانګرو تر چپاونو لاندی خپل آثار موږ ته خوندي کړي؟. په پښتنو کي دسواد سو که عاميدل او تر اوسه په پښتني ټولنه کي دبيسوادانو دلښکرو موجوديت په پښتو کي دليکلو ادبياتو دنه پراختيا ستر عامل دي. داچي په ټولنه کي سواد عام نه و،سواد ځينو محدودو کورنيو او روحاني حلقو پوري خاص وو، نو څکه له کتابونو دنقلونو داخيستو او دکتاب دلوست اړتيا هم نه وه، هغه محدود آثار چي په لرغونيو زمانو کي مينځ ته راغلي دي په واحدو نسخو کي پاتي شوی او هغه واحدی نسخي هم دپردو تاړاکونو او دزماني سړو سيليو ورسره وړي دي. په لسمه هجری پيړۍ کي چي دپښتنو په پر ګنو کي سواديو څه پرمختيا موندلي ده .ورسره دکتاب لوست ته اړتيا هم محسوس شوی ده. دبيلا بيلو پښتو آثار ذوقيانو او دکتاب مينه والو يا خپله او يا پر نورو خطاطی کړی دی. له همدی پيړۍ نه وروسته آثار له جګړو او ناخوالو سره سره بيا هم يو څه تر موږ ته راسيدلي دي او تردی پيړۍ دمخي آثار چي هم دکميت له پلوه لږ وو او له بلي خوا په خلکو کي د

سواد دنه موجوديت له امله تکثير شوی نه دی، نو يي څکه نسخي دزماني سړو سيليو ورسره وړی دی او که يوه نيمه چيری ددنيا په کوم ګوټ کي خوندي وی نو اميدی، چي کوم څيړونکي پر پيښ شي او موږ تاسي ټول پر خبر کاندی.

دپښتو له زړو ادبياتو چي څه موږ ته پاتي دی، هغه هم غنيمت دی او زموږ فرهنګي پشتوانه جوړوی او زموږ دادبي او فرهنګي تاريخ بنسټ پر همدغو لرغونيو آثارو ولاړ دی. دلته له همدی غونډی سره په ارتباط کي ماته يوه بله خبره هم رايادهشوه: کله چي موږ په کابل او بيا پيښور کي دپښتو دلرغونيو شاعرانو ددغسي کليزو او تلينونو دنمانځني غونډی جوړولی. نو ځينو ښاغليو به ددغو پخوانيو شاعرانو دکليز وله نمانځلو سره يو ډول حساسيت ښوده. موږ به ورته ويل چي ټول شرقي ولسونه لکه هند، پاکستان، ايران، ترکيه او زمونږ په شمالي ګاونډيانو تاجکستان او ترکمنستان کي چي دغه کار کيږي او کال په کال دغسي غونډی جوړوی او خپل پخواني شاعران نمانځي. زموږ ګاونډی تاجکستان چي له جنګ سربيره په زرګونو اقتصادی، اجتماعي او سياسي ستونزی لری، هر کال دغسي غونډی جوړوی. کله يي "رور کيرا "دمخه کړی وی، کله "کمال خجندی"کله «شوکت بخارايي » او کله يي« تاجيکي فرهنګ». دغو سيمينارونو ته په همدی ناوړه شرايطو کي له افغانستان او ايران سربيره له نوری نړۍ هم خلک رابولی. په ۱۹۹۹ ع کال کي د" پوشکين "دزوکړی دوه سوه يمه کاليزه وه، چا راته وويل چي په ټوله روسيه کي په همدی مناسبت اتو زرو په شاوخوا کي غونډی جوړی شوی وی. دا چي نور ولسونه خپل فرهنګيان او لرغوني شاعران نمانځي او کارونه ته يي درناوی کوی نو موږ ولی دا کار ونه کړو. له دغسي معترضينو څخه ځينو ته خپل پخواني مشران هيڅ ښکاری، مګر موږ وايو چي موږ ته دزرغون خان نورزي دا ۳۹ بيتيزه مثنوی دنورو له پنځو ديو انونو زياته ده. له زړی ورثي همدا موږ ته پاتي دی، څه چي لرو هغه به پالو او نمانځو. ځينو به ويل نوی او معاصر مسايل بايد مطرح شي. داخبره ښه ده، معاصر مسايل بايد مطرح شي. زمږ دفرهنګي مشرانو نمانځنه هيڅکله دنويو او معاصر و فرهنګي مسايلو دطرحي مخه نه نسي. هر څوک کولای شي په دغه اړه غونډی او سيمنارونو جوړ کاندی.

هر څه درومي پاتي کيږي صرف يادونه	ياد ژوندی د ننګياليو د کاروان دی
ننګيالي دتاريخ نه مري تل ژوندي وي	که ميرويس که احمدخان که باچاخان دی
ما کبير ستوري خاپوړي پکي کړي	ازادی د پښتونخوا مي لوی ارمان دی

په ۲۰۰۰عيسوی کال کي په پيښور کي د پښتنو /افغانانو قومي نماينده جرګی اود پښتو دويم نړيوال کنفرانس کي د پښتنو ټولنيز اولسوليز ګوندد مشرانودجرګی غړو ګډون کړی و. دجرګی او کنفرانس دارزښت او د پريکړو دعملي کولو په هکله تری پوښتني شوی چي ځوابونه ئي په لاندی توګه تاسی ته وړاندی کيږي.

محمد شيرين ګرديوال دګوند دوهم مرستيال:

دپښتنو/ افغانانوقومي نمائنده جرګه په ۱۴ او ۱۵ نوامبر کال ۲۰۰۰ ع په پيښور کي يوه کاميابه او مهمه جرګه وه چي داولس دمختلفو طبقو استاذو يکي ګډون کړی و او خپل نظرونه ئي په جوته ښکاره کړل.دجرګي دجوړيدو

د اهميت او قومي تشخص په هکله د ټولو رائيه واضح او څرګنده وه راغلو استاذودجرګي دجوړيدواوپه راتلونکي کي ددايمي جرګو دتسلسل په هکله پوره ټينګار کاوه. ددغي جرګي په اوله او دوهمه ورځ د جرګي ترتيب داسي جوړ شوی وه چي دپښتنو څلورو تقسيم شوو سيمو استاذو د جرګي دمشری دنده په غاړه لرله. محمد افضل خان (خان لالا) په داسي حساس وخت کي د پښتون اولس دبنيادی ګټو او قومي تشخص لپاره يو داسي قدم پورته کړ چي دتاريخ زريني پاڼي پری ښکلي ښکاری.

ايا ددغي قومي جرګي پريکړی به څنګه پلي شي؟ په کار دی چي پښتانه خپل راتلونکي دحل لياری دماضي په کړ ليچونو کښي ولټوی . دهغي نه نتيجه ګيری وکړی. او دهغي نتجي په اړوند ملي او بين المللي حالاتو دتقاضا په بنياد داسي قدمونه پورته کړی چي په ګاونډ کښي پر تو ورونو ميلتونو او قومونو سره او هم ګاونډيو ممالکو سره تفاهم په بنياد داسي شريکي هلي ځلي وشي چي دپښتون ملي تشخص پکښي وده وکړی شي او دپښتنو دسوکالي او ابادی لپاره زمينه برابره شي. دګاونډيو ممالکو سره دی دبين المللي حقوقو او دملل متحد دنورمونو په اړوند دشريک کار ټولني او پروژی جوړی شي چي دوه اړخيزه اعتبار پوخ او دبين المللي ملاتړ دحاصلو و لپاره لاره هواره شي.اوددی جرګي تسلسل قايم وساتل شي او دا

جرگه په راتلونکی کښې یو داسی Konzept وړاندی کړی چې د پښتنو خپلی ټولی تاریخی کارنامی، او سنی پرابلمبونه او قومی تشخص په کښې په پوره تفصیل تشریح شوی وی او ددغه Kozept عملی کیدل دپښتنو دغه څلورو برخو کښې تقسیم شوی سیمی خلک ومنی. په کار دادی چې پدی خبری وشی. چې پښتانه د څرنګه قومی وحدت (شکل) سره د ننی وخت او زمانی د حالاتو مطابق خپله رایه وړاندی کوی. پښتانه دی اول په دی ټکی راغونډ کړی شی چې مونږ ټول د خپل قومی تشخص لپاره په شریکه هلی ځلی شروع کړو - دی خبری ته دی دیو ی عملی جرګې بڼه ور کړی شی . دا جرګه دی دا حق ولری چې د پښتنو په ملی او حقوقی مسایلو خبری و کړی او راتلونکی لپاره نوی لاری او Alternativ را په ګوته کړی. پدی جرګه کښې دی د ټولو تقسیم شو پښتنو سیمو استاذی وجود ولری. ددغی جرګې غړی دی د مسلسلو جرګو دعملی کارونو د ودی او پرمختیا لپاره پوره صلاحیت او اوواک ولری. که چیری پښتنو خپلی مسلی واقعا خپلی ګڼلی او ددی لپاره ئی په شعوری تو ګه واړه قدمونه پیل کړل نو دپښتنو دقومی وحدت شکل او تصویر به ژر راڅرګند شی. دا کار زمونږ په اوږو پروت دی او ددی کار دسر ته رسیدو لپاره باید دحالاتو مطابق هدف، پلان او اصول معلوم کړو او کار پری و کړو او د خپل هدف په لورد قدمونو اخستلو لپاره لاره هواره کړو.

دپښتو ژبې عالمي کنفرانس په هکله : د پښتو دویم نړیوال کنفرانس په خپل مقصد کښې بریالی وو. دبهر او دننه نه د ۱۰۰۰ کسانو نه زیات ادبیانو، ژبپوهانو، شاعرانو، سیاستمدارانو او ګڼ شمېر د پښتو ژبې او ادب مینانو پکی ونډه اخستی وه. لکه څنګه چې د کنفرانس دتنظیمی کمیټی له خوا د وخت په پابندی باندی پوره تاکید کیده برخلاف د سیاسی پارټیو دمشرانو تقریرونه ډیر اوږده وه چې دسیاستمدارانو داوږدو خبرو په وجهه د ډیرو ملګرو مقالی ونه لوستلی شوی چې زما په خیال دا یوه منفی نقطه وه . د کنفرانس دپریکړو د عملی کیدو پخاطر که هر څوک د خپل توان سره سم دپښتو ژبې ، ادب او کلتور لپاره په هر ځای کښې چې وی او هره دنده چې تر سره کوی او څه دملی ذمه واری په بنیاد و کړی نو زما خیال دی چې ددغو پریکړو د عملی کیدو پیل به وشی او نتیجه به ئی په راتلونکی وخت کښې مونږ او تاسی ته حتمی څرګنده شی. همداراز پښتانه باید د خپلی ژبې ،ادب او کلتور لپاره دغونډو، سیمنارونو او کلتوری پروګرامونو په کولو سره د پښتو ژبې، ادب او کلتور کړی پراخه کړی او په پښتونخوا/افغانستان او بهر دنیا کښې دغو

کړیو دیووالی او شریک کار لپاره هراړخیز قدمونه واخلی. لاندی ټکو ته دی پدی هکله هم پوره پاملرنه وشی: * پښتو ژبه دی یوه علمی ژبه وګرځی. * پښتو ته دی علم ور ګډ شی. * په پښتو ژبه دی علمی کتابونه ولیکل شی چې پښتانه تری په هر اړخ کښې پوره ګټه واخلی * پښتو دی داسی یوه ژبه شی چې د خلکو ورته ضرورت پیدا شی. * ښوونه او روزنه باید په پښتو شی * پښتو باید د ښوونځی څخه تر پوهتنون پوری د زده کړی لاذمی ژبه شی ځکه چې دا د هر ملت او قوم انسانی حق دی. * پښتو دی په رادیو، تلویزون او نوی میډیا کښې مروجه او په پوره وسائیلو دی سمباله شی همدارنګه د کمپوټر او انټرنیت په برخه کی دی پښتو ته پوره پاملرنه وشی. دغه پورتنی کارونه باید پښتانه د یوی ملی دندی په تو ګه ومنی، کار ورته و کړی، او د ټولنیز ژوند په مختلفو کړیو کښې دی دارتباط په ژبه بدله کړی. دا ټولی هلی ځلی وخت غواړی، بیداری غواړی اوور سره د پښتنو څخه قربانی هم غواړی. دا یو ګران کار ندی ځکه یو قوم او ملت خپل حق په تیاره نه دی تر لاسه کړی بلکه یو څه قربانی شوی او خپل حق ئی تر لاسه کړی دی.

مبارز ځاپی د ګوند د دننیو چارو مشر:

د پښتون/ افغان قام نماینده جرګه (۱۴ او ۱۵ نوامبر کال ۲۰۰۰ میلادی)دخان لالا محمد افضل خان په نوښت د پښتونخوا په پېښور ښار کښې جوړه شوی وه. او ما پکښې هم برخه اخستې وه. جرګه په ښه برم او پرتم جوړه شوی وه. په دې جرګی کی سره ددې چې دجرګې په هکله په رادیو او تلویزیون کی په پوره توګه خپرونی او تبلیغات نه وشوی، خود لر او بر پښتون/ افغان قام یو شمېر زیاتو اولسی او سیاسی مشرانو او روحانیونو او روڼ اندو پکی ګډون کړې ؤ. دغې جرګې ته قومي ،منهبی او سیاسی مشرانو اوږدی وینا وی و کولی.

جرګه د نظم، ترتیب، او د سپلین له مخې ډیره ښکلی او په زړه پوری وه. او په اخره ورځ (مابښام) کی د پښتونخوا یو شمېر نامتو سندرغاړو هم په کی ښی خوږې اوله ولولونه ډکی سندری او ترانی وویلی. هغه څه چې زما په اند نیمګړتیائی لرله، هغه

خو دجرګې دلوړو اهدافو په هکله دجرګې نه د مخه ، دجرګی په ورځو او دجرګی نه په راوروستو ورځو کی په رادیو، تلویزون او نورو تبلیغاتي منابعو کی په پرله پسی توګه خپروني او تبلیغات ونه شول. دغه لامل دې چې ښایي په ټوله پښتونخوا کی دجرګې اهداف او غوښتنی څنګه چې هیله کیدله ونه ځلیدی. ښائی په دی هکله به پاکستان دحکومت ځینو شنډونکو چال چلندونو هم خپله اغیزه ښندلی وی.

دپښتو ژبې عالمی کنفرانس په هکله :

د ښاغلي سلیم راز په نوښت د پښتونخوا په پېښور ښار کی د پښتو ژبې نړیوال کنفرانس(۳،۴ او۵ نوامبر کال ۲۰۰۰ ع)جوړ شوی ؤ ما هم پکی برخه اخیستې وه. دغونډې ځای ، دغونډې جریان، او دغونډې څارنه او ساتنه مې په زړه پورې او پرتمینه ولیدله. خو ځینی تخنیکی نیمګړ تیاوې ئی لرلی لکه: دډوډۍ په مهال ددرنو مېلمنو میرمنو له پاره څنګه چې وړتیا ئی لرله څه اسانتیاوی نه وی برابری شوی یانی د میرمنو ښه پالنه ونه شوه.

ایا ددغی قومی جرګی او عالمی کنفرانس پریکړی به څنګه پلي شی؟

زما په اند د پلی کیدلو لومړنی او بنسټیزه لیاری چاری دادی:

۱ - دجرګی او کانفرانس دپریکړه لیکونو پوره متنونه دی هرې ادبی ټولنی، دهری ښاروالی ثقافتی څانګې، دهر جومات ملا امام، سیمه ایز و جرګو، هر نامتو سیاستوال، لیکوال، ژورنالست، ولسی او مذهبی مشرانو، څارندویانو (پولسیانو)، دښوونځیو، پوهنځیو، دروغتیائي چارو ذمه وارانو او نوروته ورسول شي چې دا دپریکړه لیکونو د پلی کیدو په لیاره کی لومړنی او بنسټیزه هلی ځلی ګڼلی کیدای شی. دغه کار ته روڼ اندی وهڅول شی چې خپلی تاریخی ذمه واری په غاړه واخلی چې د پریکړه لیکونو داهدافو او غوښتنو په هکله خپلو، خپلوانو، دوستانو او نژدې او سیدونکیو ته پوره معلومات ور کړی.

۲ - دجرګی او کانفرانس دپریکړه لیکونو ځینی غوره متنونه دی دشعارونو په څېر په مناسبو لوحو کی په خورا مشقي لیک یانی (په غټو تورو) ولیکل شي او د ټولې پښتونخوا دښارونو او لویو کلیو په واټونو کی دی وځوړول یا وځړول شی.

۳ - دجرګی او کانفرانس دپریکړه لیکونو هره کرښه دی په رادیو او تلویزیون کی هره ورځ او په نورو ټولنیزو او ښوونیزو خپرونو او پروګرامونو کی لږ تر لږه په اونی کی دوه ځلی خپره شی.

۴ - دجرګی دمشروعیت په هکله دې دقران دایاتونو دپیغمبر دسنتونو او د پښتون ولس دروا ارادی په رڼا کی خپرونی او تبلیغات وشي.

په اوسنی مهال کی ښائي سیمه ایز حالات څه کړ کیچن وبریښی ، خو په دې هکله

د نړی سیاسی حالاتو او شرائطو د زغم سینه پراخه او پرانستی ښکاری، څو اولسونه و کولای شی خپلی ژبې او کلچر ته وده ور کړی. زما په اند اوس د پښتنو مشرانو، پوهانو، روښان اندو او ټولنیزو او پوهنیز و چارو د ذمه وارانو ذمه واري ده، چې د نویو او غوره نوښتونو په رڼا کی د خپلی ژبې او ثقافت دودی له پاره ګټور ګامونه اوچت کړي او پر مخه لاړ شي. ښائی پښتانه مشران او پوهان به دجرګی او کنفرانس دپریکړه لیکونو داهدافو او غوښتنو پلی کیدو له پاره لاپسی نورې غوره لیارې چارې هم وپیژنی او دپښتون /افغان قام دراتلونکی ژوند دښیګڼو، هوساینو، نیکمرغیو او بریو دسنبالولو په لیاره کی نوی ګټور او اغیزمن نوښتو نه وړاندی کړی دهغی ورځی په هیله چې دپښتون/افغان قام خپل یووالی سنبالوی او په دی توګه خپل تاریخ ته دنیغی شملی سره سرلوړی ځی، ستړګې په لیاریم. دپښتنو مشرانو او پوهانو دنورو نویو او غوره نوښتنونو په هیله.

هدایت الله خان بنګش دګوند جنرال سیکرتر : داچی ۱۳ کاله دمخه د پښتو نړیوال کانفرانس په پېښور کی جوړ شوی وو چې د پښتنو دپر مختک لپاره یو ستر ګام ګڼل کیږی. پدغه سلسله کی د پښتو ژبې نامتو ادیب او لیکوال ښاغلی سلیم راز صاحب، او انورزیب خان او ګڼو پښتنو لیکوالو په همت په پېښاور کی یو ځل بیا د ۲۰۰۰ ع کال دنومبر په ۳ ، ۴، ۵، نیټه دوهم عالمی کنفرانس جوړ شوی وو چې د پښتو ژبې ګڼ شمیر لیکوالانو، شاعرانو، ادیبانو، سیاستمدارانو او همدغه شان د پښتو ژبې روښانفکره کړیو پکی ګډون کړی ؤ. څما په نظر دغه کنفرانس وکړای شو چې پښتنو کی د مختلفو نظریو خلک دپښتو او پښتونوالی په نوم د یو شریک هدف لپاره سره په یو ځای راغونډ شی. چې دکوزی او بری خوا پښتنو نه علاوه د نړۍ د ټولو هیوادونو څخه ورته پښتانه لیکوالان ، شاعران او ادیبان راغلی وو. چې دغه د پښتو ژبې دژوندی کولو او پرمختیا لپاره د پښتو ژبې سره جذبات ښکاره

کوی. په سیمینار کی د پښتو ژبې د پرمختیا لپاره مختلف وړاندیزونه وشول لکه د پښتنو ماشومانو لپاره په مورنی ژبه(پښتو) د ښوونځیو جوړول په رادیو او تلویزون کی پښتو ژبې ته پاملرنه او پوره برخه ور کول. او پښتو ژبې معیاری کول چې دلری او بری پښتونخوا پښتانه په یوه شریکه ژبه وګړیږی، چې دغه معیاری ژبه لکه څرنګه چې ویل کیږی همغه شان

ولیکل شی. ددغو پریکړو سره سره د کنفرانس د ټولو پریکړو د عملي کولو لپاره باید پښتانه اوچت ګامونه واخلي.

قــومـی جـرګـه: لکه څرنګه چې ټولو ته څرګنده ده جرګه د پښتنو ملي عنعنه ده پښتانه همیشه خپلي فیصلي په جرګه کوي. د پښتنو ټولنیز اولسولیز ګوند (PSDP) همیشه دا هلي ځلي کوي چي د پښتنو دا عنعنه تل ژوندۍ وساتي او پدې عقیده دی چي نه یوازي د افغانستان مسله پدې جرګو حل کیږي بلکه زمونږ لر او بر پښتانه پدې جرګو یو کیدای شي.
په ۱۹۸۸ ع کال کی د پښتنو ټولنیز اولسولیز ګوند دا قدم اوچت کړی وو او تقریباء ټولو پښتنو قبایلي او سیاسي مشرانو ته ئی بلنه ور کړی او وړاندیز ئی کړی وو چي د پښتنو جرګی په نوم راغونډ شي. چي خپلي سیاسي او د افغانستان مسله د جرګی له لاری حل کړي. نن چي افضل خان لالا دا قدم اوچت او عملي کړ مونږ دغي قدم ته هر کلي وایو پدغه لاری کی ئی هلي ځلي وکړی او کوښښ یی داوو چي ټول پښتانه چي د هر سیاسي نظر خاوندان وی که مذهبي او قبایلي مشران وی په یوه پلیټ فارم ئی راغوند کړی او هر چاته په جمهوري (دموکرا تیکه) توګه موقع ور کړی شوه چي د پښتو او پښتونولي لپاره پدی صدی کی څه کول پکاردي چي د ده دا یو تاریخي قدم بولو.
همدغه شان دی جرګی ته نه یوازي لر او بر پښتانه بلکه د نړی دزیاترو هیوادونو څخه پښتانه مشران او سیاستمداران او روشن فکران راغلي وو.
دا چي د پښتنو یووالي تاریخي او دوخت ضرورت دی نود ټولو پښتنو د یووالي وخت راسیدلی دی. د جرګی نورو پریکړو سربیره دا د هر پښتون پلار او پښتني مور فرض دی چي خپل بچي ښوونځي ته ولیږی چي د نوی ساینسي تخنیک څخه ئی برخورداره کړی او ددی نه علاوه ټولو پښتنو ملي سوداګرو ته دا خواست شوی دی چي خپله پانګه په پښتونخوا کی په کار واچوی تر څو پښتنو ته د کار زمینه مساعده شي. او همدغه شان د پښتنو دیووالي لپاره کلي په کلي جرګی جوړی شي، چي د پښتنو د پر مختیا او یووالي لپاره کار وکړی ددی پریکړو د عملي کولو لپاره څما په نظر لمړی باید ټول پښتانه یو موټی شي خپل منځی د ښمني او بدبیني د کاني دلاندی کړی او د قوم ګټی معتبری وګڼي. چي پدغه شان د خپل حق لپاره، د آرامي، سوکالي او امن لپاره جنګ وکولای شو.

دا ژوندون مي راسه واخله	دا دونیا زما سوزاند کړه
خو پښتــو مي ورکه نه کړی	دا پښتو زما پیژاند کړه

تور نپال بابی (امریکا)

نـوی زېری

خبریال: نصیر ستوری

د پښتنو دټولنیز اولسولیز ګوند دمشر سلا کار عطا محمد شیرزی لدی فانی دونیا څخه دتل دپاره سترګی پټی کړی. انالله وانا الیه راجعون.

خدای بخښلي عطا محمد شیرزی په خټه پښتون او د ۱۹۲۱ ع کال د جنوری په لمړی نیټه د کابل ولایت د باګرامیو په اولسوالی د حسین خیلو په سیمه کی زیږیدلی.
خدای بخښلي عطا محمد شیرزی. لا ماشوم وچي پلار ئی وفات شو او د دریو کوچنیو وروڼو، یوی خور او مور د ژوندانه مسئولیت ئی په غاړه شو. لومړنی زده کړی ئی دهغه وخت د شرایطو سره سم په جومات کی ترسره کړی او په ۱۳۱۷هـ کال کی د ژاندارمو او پولیسو د زده کونکي په توګه ومنل شو. دوه کاله وروسته د آسونو د قطعي د امر درساله دار په رتبه مقرر شو.

نوموړی دقطعي دګارد پر تشریفاتي مسئولیتونو سربیره دوخت دباچا محمد ظاهر شاه او د د صدراعظم محمد هاشم خان یه تفریحي او نوروو ختونو کی هم دندي ترسره کولي په نوموړی قطعه کـــی ورته د خپلو کارونو تر څنګ د «یاور» لقب هم ورکړ شو. په ۱۳۲۴ هـ کی ئی له پولیسي کدر نه ځان ګوښه کړ. لومړۍ ئی دهرمند په تجارتي شرکت او بیائی د بلخ د اتحادیی په شرکت کی په کار پیل وکړ. په کندهار کی د ویښ زلمیانو په جوړښت سره یی (۱۳۲٦ هـ) د هیواد د سیاسي پیښو سره مینه ډیره شوه او د خلق دیمو کراتیک ګوند جوړولو او پرمختګ دپاره ئی هلي ځلي وکړی او په لومړنی کنګره کی چي د ۱۳۴۲ هـ کال د جدی د میاشتی په یولسمه نیټه جوړه شوه ګډون درلود. کله چي په نوموړی ګوند کی انشعاب رامنځته شو نو بیا ئی تری ځان ګوښه کړ او خپلي تجارتي هڅي ئی پیل کړی. په ۱۹۸۹ م کال کی د نورو ډیرو هیوادوالو په څیر المان ته په مهاجرت مجبور شو، چي په المان کی ئی د سیاسي پناه وړونکي په حیث د سپین ږیرتوب ورځي شپي تیرولي.
خدای بخښلي عطا محمد شیرزی د خپل ژوند زیاته برخه دوطن او پښتون قام خدمت ته وقف کړی وه. له ۱۹۹۰ م کال راپدی خوا د پښتنو دټولنیز اولسولیز ګوند (Pashtoons Social

Democratic Party -PSDP) دمشرانو د جرګی غړی او د ګوند دمشر سلا کارو، د پښتنو د کلتوری ټولنی "جرمنی / کولن" دمشر تابه جرګی غړیتوب ئی هم درلود.
خدای بخښلي عطا محمد شیرزی د خپلي وروستي شوی ناروغي له امله دسي شنبی په ورځ د ۲۰۰۳ عیسوی کال د جون د میاشتي په ۲٦ مه نیټه د شپي په ۱۲ بجو د مهاجرت او مسافری په حال کی په جرمني کی لدی فاني دونیا څخه د تل دپاره سترګی پټی کړی. انالله وانا الیه راجعون
د ارواښاد شیرزی جنازه د جرمني د کولن د بکلیمونډ په هدیره کی خاورو ته وسپارل شوه.
د ده څخه مونږ ته مهم تاریخي کتاب «په اخرو څو لسیزو کی دستر ګو لیدلي پیښي، د خلق ددموکراتیک ګوند تاسیس او په افغانستان کی د شوروی یرغل» چي د پښتونخوا د پوهني دیری- پیښور، له خوا خپور شوی دی هم راپاتی دي.
د پښتنو دټولنیز اولسولیز ګوند دده مړینه قام او اولس ته نه جبران کیدونکي او نه هیریدونکي زیان بولي او د کورنی دغړو، خپلوانو او دوستانو سره ئی پدی غم کی ځان شریک ګڼي او د خدای بښلي روح ته دوعا کوی. روح دی ښاد وی.

د پښتنو دټولنیز اولسولیز ګوند غړی ډګروال نیک محمد امین په حق ورسید. انالله وانا الیه راجعون.

خدای بخښلي ډګروال نیک محمد (امین) دنوروز خان امین زوی په ۱۳۲۹ هـ ش کال کښې د کونړ ولایت د وټه پور په کلي کی زیږیدلی لمړنی زده کړه ئی داقچي په ولسوالی کی سر ته رسولي او په ۱۳۴۱ هـ ش کال کښې د کابل په حربي ښوونځي کې شامل شوچي په کال ۱۳۴۷ کې فارغ او په حربي پوهنتون کې شامل شو. په کال ۱۳۵۰ ش کې د حربي پوهنتون څخه فارغ او د افغانستان په اردو کې ئی په مختلفو پوستونو کښې دنده اجراء کړې چي د جنرالي د رتبي پورې رسیدلی وو. په ۱۳۷۱ هـ ش کې د المان فدرالي جمهوریت ته کډوال شوی وو. ارواښاد نیک محمد (امین) پښتو او پښتونولي سره بې کچه مینه لرله نو لدی امله ورته د پښتنو د ټولنیز اولسولیز ګوند (PSDP) د غړیتوب ویاړ حاصل وو. ارواښاد نیک محمد امین

د ۱۳۸۰ هـ کال د ثور د میاشتي په لومړی نیټه (۲۰۰۱ ع کال د اپریل د ۲۱ نیټه) د شنبی (خالي) په ورځ سهار وختي د زړه د دریدو له امله په ناڅاپي توګه په جرمني کې د بې وطنی په حال

کښې لدی فاني دونیا څخه د تل دپاره سترګی پټی کړی. انالله وانا الیه راجعون.
د خدای بخښلي جنازه د پښتونخوا د کونړ په ولایت کې د وټه پور په کلي کی په خپله پلرنی هدیره کې د جمعې په ورځ په ۲۷ د اپریل خاورو ته وسپارل شوه. د پښتنو ټولنیز اولسولیز ګوند د خدای بخښلي ډګروال نیک محمد امین مړینه یو نه جبران کیدونکی زیان بـــولی او د کورنو دغړو سره ئی په دی غم کې ځان شریک ګڼي ارواد ی ښاده وی.

د ډیورند کرښې تر نامه لاندی سیمینار

پیښور: د ۲۰۰۳ ع کال د اکتوبر د میاشتي په ۱۵ مه او ۱٦ مه نیټه د «ډیورند د کرښې تر نامه لاندی» دوه ورځني سیمینار د پښتون قامي وحدت لاربښود او د پښتونخوا قومي ګوند مشر محمد افضل خان لالا په نوښت او لګښت په پیښور پریس کلب کی جوړ شوی وو. په سیمینار کی د افغانستان او پاکستان د سیاسي ګوندونو (پارټیو) د مشرانو او سیاسي

په عکس کی د "ډیورند کرښې" سیمینار څنډی لیدل کیږي

شخصیتونو سربیره قومي مشرانو، پوهانو، ادیبانو، ژورنالستانو او میرمنو ګډون کړی وو. ددی دوه ورځني سیمینار صدارت (مشري) د پښتنو د ټولنیز اولسولیز ګوند مشر ډاکتر

کبیر ستوری کوه. سیمینار د قرانکریم دځو ایاتونو په تلاوت او د خان لالا په لنډه او معلوماتي وینا سره پرانستل شو. ور پسی ښاغلی پروفیسر ډاکټر فضل الرحیم مروت، ښاغلی افضل خاموش، میرمن شمیم قیصر خان، ښاغلی محمد ارشد خان، ښاغلی اجمل خټک صیب، ښاغلی ایم ای بهټو، ښاغلی روښان یوسفزی، ښاغلی اکمل لیوني، میرمن

په عکس کی د "ډیورند کرښی" سیمینار ځنډی لیدل کیږی

ظاهره خټک، ښاغلی ډاکټر ماخان شینواری، ښاغلی جلال محمود شاه، ښاغلی شمس الهدا شمس، ښاغلی امیر حمزه مروت، میرمن راضیه نعیمی وردګ او ښاغلی ودود اشنغری او همداشان ددوهمی ورځی سیمینار ته ښاغلی محمد افضل خان لالا، ښاغلی ډاکټر کبیر

ستوری، ښاغلی لطیف اپریدی، ښاغلی رحمت شاه سائیل، ښاغلی حاجی غلام احمد بلور، ښاغلی سکندر شیرپاو، ښاغلی سلیم سیف الله خان، ښاغلی ولی محمد خلیل، ښاغلی میا افتخار حسین، ښاغلی سلیم صافی، ښاغلی اقبال خیبروال، ښاغلی ډاکټر سید عالم محسود، ښاغلی طلا محمد خادم، ښاغلی عبیدالله منډوخیل، ښاغلی رحمان بونیری، ښاغلی بیرسټر مجیب الرحمن احساس، ښاغلی ډاکټر محمد ګل ګران، ښاغلی امان الله کاسی، ښاغلی مرتضی شاهین، ښاغلی سردار خان یوسفزی، ښاغلی امان الله بازی، ښاغلی سرور خټک او نورو په خپل وار سره خپلی مقالي ولوستلي، ویناګانی ئی وکړی شعرونه ئی وویل او د ډیورند د کرښی د تاریخی حیثیت د مینځه تلو او د پښتون قام د ملی یووالی او د پښتو ژبی او کلتور (ثقافت) په هکله ئی علمی مقالي ولوستلي او ګټوري خبری او تحلیلونه وکړل. د قامی مشر ښاغلی طاهر اچکزی، تاریخ پوه ښاغلی پوهاند ډاکټر محمد حسن کاکړ او د پښتنو ټولنیز اولسولیز ګوند د ښځو د ټولنی مشری میرمن ښاپیری شینواری رالیږل شوی مقالي هم حاضرینو ته ولوستل شوی د ګډون کونکو له خوا د نورو پریکړو تر څنګ د یوی دایمی جرګی د جوړیدلو پریکړه هم وشوه. د سیمینار مقالي، ویناګانی او پریکړه لیک به ډیر ژر په راټلونکی کی په کتابی شکل کی خپور شی.

لیدنی کتنی: د پښتون سوسیال ډیموکرات ګوند مشر ډاکټر کبیر ستوری د ۲۰۰۳ ع کال د اکتوبر د میاشتی په ۱۵ او ۱۶ مه نیټه د ښاغلی خان لالا محمد افضل خان په بلنه په پیښور کی د [د ډیورند کرښی تر نامه لاندی] دوه ورځنی سیمینار کی ګډون کړی وو. دی د سیمینار د دواړو ورځو صدر (مشر) ؤ او پدی ترځ کی ئی د ښاغلی سلیم راز، ښاغلی قیصر خان، ښاغلی محمد پرویش شاهین، ښاغلی رحمت شاه سائیل، ښاغلی اکمل لیونی، ښاغلی ډاکټر طلا محمد خادم، ښاغلی افضل خاموش، د افغان سوسیال ډیموکرات ګوند (افغان ملت) مشر ښاغلی شمس الهدا شمس، ښاغلی ودؤد اشنغری، ښاغلی ملک امان الله خان کاسی، ښاغلی اشفاق احمد، ښاغلی امیر حمزه مروت، ښاغلی سرور خټک، ښاغلی پروفیسر فریدالله سراهی، ښاغلی اعجاز خټک، ښاغلی شکرالله خوګیانی، ښاغلی نثار مظلوم، ښاغلی ریاض خټک، ښاغلی محمد افغان اباسین، د پښتو عالمی کانګرس ښاغلی شهاب الدین خټک، ښاغلی خیال اکبر اپریدی، د پښتونخوا ځنی ژورنالستانو او نورو سیاسی، ادبی، قومی او ټولنیزو شخصیتونو او پوهانو سره لنډی لیدنی کتنی او د نظریو بدلون وکړ.
د نامتو سیاستدان، ادیب، شاعر او لیکوال ښاغلی اجمل خټک، ښاغلی حاجی غلام احمد بلور، ښاغلی افراسیاب خټک، ښاغلی عبدالطیف اپریدی، ښاغلی ارباب محمد همایون خان

خلیل، ښاغلی ارباب دوست محمد خان خلیل، ښاغلی ارباب شهزاد خلیل، ښاغلی حاجی پیر محمد ګردیوال، ښاغلی محمد ارشد خان، ښاغلی ارباب سکندر خان خلیل، ښاغلی شبنم خان، حاجی نظر محمد کارګر، ښاغلی مهتاب عالم، ښاغلی غلام محمود، ښاغلی استاد رحیم غمزده، ښاغلی وصال محمد، ښاغلی استاد ګلزار عالم، د پښتو د موسیقی

په عکس کی د ښی نه چپ ته: وکیل عبدالجلیل ملنګ، نصیر ستوری، ډاکټر کبیر ستوری
پروفیسر اباسین یوسفزی، لایق زاده لایق، ډاکټر راجولی شاه خټک او ډاکټر شاه جهان لیدل کیږی

بابا استاد خیال محمد، د پښتونخوا د پوهنی د دیری مشر ښاغلی لایق زاده لایق، د اسلامیه کالج استاد او نومیالی ویاند پروفیسر اباسین یوسفزی، د پښتو اکاډمی مشر ښاغلی ډاکټر راجولی شاه خټک، د پیښور پوهنتون د ژورنالیزم ډیپارټمنټ مشر ښاغلی ډاکټر شاه جهان سید، د پیښور د راډیو ښاغلی لیاقت سیماب او ښاغلی ضیاء صیب، او همداشان له نورو پوهانو، سیاسی، کلتوری، ادبی او قومی مشرانو سره بیلی بیلی لیدنی کتنی او د نظریو بدلون وکړ.

کلتوری ماښامی او اعزازی غونډی:

د پاکستان پیښور د ادبیاتو د اکاډمی مشر ښاغلی سید ولی خیال مومند د ډاکټر کبیر ستوری په درناوی کی د پاکستان د ادبیاتو د اکاډمی په تالار کی پرتمینه غونډه جوړه کړی وه چی ګڼ شمیر ادیبان، لیکوالانو، او شاعرانو پکی برخه اخستبی وه. پدی غونډه کی د پښتون د سوسیال ډیموکرات ګوند د مشر مرستیال ښاغلی محمد شیرین ګردیوال، د پښتونخوا نامتو لیکوال ښاغلی ډاکټر فضل الدین خټک، د پیښور راډیو ښاغلی لیاقت سیماب او ښاغلی لایق زاده لایق، د پی ټی وی ښاغلی عزیز اعجاز، پښتو عالمی کانګرس دارګنائزنګ کمیټی غړي شامل ؤ. په غونډه کی د پښتو ژبی او آدب ته په ور پیښو مسئلو او د پرمختیا په

نوی کوششونو بحث او د نظریو بدلون وشو.
د پښتونخوا د پوهنی د دیری له اړخه د ډاکټر کبیر ستوری په اعزاز کی د ځوانو سندرغاړو هریو ښاغلی رحیم ګل بنګش، ښاغلی سید اګل مینا، ښاغلی ګوهر او اشرف ګلزار په

په عکس کی د پاکستان د ادبیاتو د اکاډمي د غونډی ځنډی لیدل کیږی

خوږو او په زړه پوری اوازونو کی دوه کلتوری ماښامی برابر شوی وو. د پښتونخوا صوبائی اسمبلی غړی محمد ارشد خان لخوا د سر دریاب د سیند په غاړه هم یوه غټه میلمستیا جوړه شوی وه چی یو شمیر پوهان او مشران پکی راټول شوی وو.

کونړ: د پښتنو د ټولنیز اولسولیز ګوند مشر ډاکټر کبیر ستوری د ۲۰۰۳ ع کال د اکتوبر د میاشتی په ۲۱ مه نیټه د خیبر دري له لاری، د تورخم په

مزی(دتورخم مزی دخلکو د تلوراتلو دپاره ازادۍ او خلک په غیر د پاسپورټ او کاغذونو تلل راتلل) دننګرهار ولایت دجلال اباد دښار له لوری د کامي په پله دکنړ لولایت دخاص کنړ اولسوالی ته لاړچی داوسیدونکو له خوائی تود هرکلی وشو. دخپل خپلوانو سربیره دخاص کنړ اولسوال ښاغلی حاجی فضل محمد، کنړک مشر ښاغلی حاجی نورالله، قوماندان ښاغلی اسرئیل، قوماندان ښاغلی شمندروز، ښوونکی ښاغلی محمد زرین، ښوونکی ښاغلی دمساز، ښاغلی ملک عمراخان، ښاغلی حاجی فضل مومند، ښاغلی عبدالواجد، داسمار ځنی مشرانو، دکونړ دیوسفزیو دقومي جرګي دکار دکمیتی

په عکس کی د کونړ د پښتو ادبی هنری ټولنی غړی لیدل کیږی

غړو هر یو ښاغلی استاد رحیم ګل یوسفزی، ښاغلی استاد سمیع الله یوسفزی، ښاغلی استاد غلام سخی خان یوسفزی او د کونړ د پښتو ادبی هنري ټولنی دمشر ښاغلی رحیم الله یوسفزی، ښاغلی ګلزمان، او د ټولنی نورو غړو او له نورو شخصیتونو، پوهانو، ښوونکو، ملکانو او سپین ږیرو سره و کتل اوږدي خبري او بحثونه ئی و کړل، د اولس په ستونزو رڼا واچول شوه. دخبرو اترو او د نظریو د بدلون په ترځ کی ډاکتر کبیر ستوری دخاص کونړ د اولس دستونزو دحل او دسو کالی او ارامی لپاره دافغانستان په حکومت او مرستندویه ټولنو غږ و کړ چی یوازی د کابل او د افغانستان د نورو ښارونو سره مرسته ونه کړی بلکی دکنړونو لایت او اولسوالیو ته هم پاملرنه وکړی ده د حکومت څخه په کلکه غوښتنه وکړه هغه مرستی چی نړیوال یی د افغانستان د بیا ابادولو په خاطر د افغانستان د خلکو په نامه ورکوی نو یکار ده چی د کنړ ولایت ته یکی خپله برخه ورکړل شی. ددی ولایت په تیره

بیاد خاص کونړ اولسوالی وګړی دیوی خوا دابادی روحیه لری او دبلی خوا د آبادی وسائل لکه (دبریښنا د جوړولو دپاره اوبه) لری خو بې د بهرني مرستو ددغه وسائلو څخه کار نه شی اخستی. دخاص کونړ په اولسوالی کی د بیا آبادی او ودانولو دپاره دښوونکو تنخوا ګانی او د شاګردانو دپاره د کتاب، قلم او کاغذ ور کولو او دښونځیو دودانیو د جوړولو، داوبو دځا ګانو کندلو، دبریښنا (برق) د جوړولو، بزګرانو ته د اصلاح شوی تخم او د نورو وسایلو برابرول ضروري دی. همدغسی د سرک جوړولو، دویالیو دبندونو جوړولو. کندلو. پخولو، دوګړو د ژوند دښه کولوو، د کار دپیدا کولو، او غتیائی چارو ته پاملرنه د ناروغیو مخنیوی او د روغتون دوسایلو او درملونو برابرولو اړتیا شته دی چی دخاص کونړ د اولسوالی او جلال اباد ترمنځ سرک چی شپیته کلومتره دی جوړ او پوخ کړی چی اوس په موټر کی دوه نیم ساعته لار ده.

د کونړونو ولایت دخاص کونړ اولسوالی د کونړ دسیند په غاړه پرته ده چی دسیند داوبو څخه د اولس په ګټه یوره استفاده نه ده شوی، ډیر عالمان او پوهان یکی زیږیدلی او شته دی. خلک ئی باسواده دی او د دزده کړي سره مینه لری. دوه لیسي، دولس لمړني او منځني ښوونځي، یو دښوني او روزني مدیریت، یو روغتون، د کر حاصل خیزه زمکه لری، دوه داوبو ویالي د ځمکو د خړوبولو لپاره لری، یو عمومی سرک چی خاص کونړ اولسوالی د مرکز او هم دننګرهار د ولایت سره نښلوی هم لری، د تنر د کلی او د سپین جومات ترمنځ د کونړ په سیند د تلوراتلو دیو نری پل د جوړولو کار دیوی مرستندویه ټولنی له خوا په پام کی نیول شوی دی. هیله ده چی دغه پل لږ څه پراخه او غښتلی جوړ شی چی د موټری هم پری تیری شی.

ګوره زما بچی، زما په مخکی چی په پردی، ژبه خبری وائـــی
زما نغمی ئی په خولګی نه راځي دا په پردی، ژبه خبری وائـــی
ډیره مجبوره یم بی وسه یم هرڅو که زه د ننګیالو ژبــه یـــم
ډیره بی قدره چی پخپل قام یم زه بد قسمته یم پښتو ژبه یــم
چاته چی خپله ژبه سپکه شی هوښیاران وائی هغه قام سپک شـی
ژبه خو مورده اوچی مور سپکه شی هغه بچی په هرمقام سپک شی
چی بی قدری کوی دخپلی ژبی داسی قامونه په هر ګام سپک شــــی
په ما کی شته دی خزانی د علم زه دخوږو خوږو مصرو ژبه یــــم
ډیره بی قدره چی پخپل قام یم زه بدقسمته یم پښتو ژبه یــم
هارون الرشید خټک (اباسین پښتو ادبی جرګه- خیراباد- نوښار)

دهر ښکیلاکګر او استعماری قدرت دغه کړنلاره او سیاست دی چی خپلوا که خوځښتونه چی دملی خپلواکی، ملی ډیموکراسی دخاوری تمامیت او ملی حاکمیت غوښتوونکی وی. بی ګوزاره نه پریږدی او د ډیموکراتیکو خوځښتونو پسی رنګارنګه تبلیغات او پروپا ګندی کوی. ددین او منهب څخه سو استفاده کوی. چی په پرګنو او ولسونو کی داسی خپلواک غوښتونکی خوځښتونه چی په خپله ټولنه او هیواد کنبی بریالیتوب ته رسیږی او استعمارچیان ماته خوری دمخی څخه لیری کړی. همدارنګه ښکیلا ګګر قدرتونه بیا ددا سی خوځښتونو او نوښتونو پسی خپل ګمارل شوی ګوډاګیان اچوی. نو په هغه ټولنو کنبی هلی ګولی او "انارشیزم" مینځ ته راوړی تر څو خپلواک غوښتونکی دولت له پښو څخه وغورځوری. لکه د مثال په توګه امانی دوره په افغانستان کنبی دجمال عبدالناصر دوره په مصر کنبی دمصطفی کمال دوره په ترکیه کنبی او دګاندی دوره په هند کی. زمونږ دهیواد اتل نابغه زوی سید جمال الدین افغان دښکیلاګګرو هیوادو نو پلانو نه ښه پیژندلی وو. دخپل هیواد افغانستان څخه نیولی تر مصر، ترکیی، ایران او هندپوری ولسونه ئی داستعماری قدرتونو په وړاندی را ویښ کړل او همدغه نتیجه وه چی استعمار ګرو په یو ملک کنبی په کرارنه پریښود. خود هیواد نابغه بچی خپله مبارزه پر مخ وړله.

لنډه دا چی دانګریزانو دستر ښکیلاک او استعماری قدرت په وړاندی دهند نیمه وچه دسرو زرو مرغی وه. او خپل سیاسی او اقتصادی ګټی په دغه نیمه وچه کنبی په خطر کنبی ولیدی. نو دهغه هیواد ولس ئی په کورنو جګړو بوخت کړل او خپله امپراطوری ئی پری چلو له ددین او منهب دلپاری څخه ئی هندوان او مسلمانان په جنګ جګړه واچول. ددین او منهب څخه په ناوړه استفاده به ئی په بیلابیلو پلمو هندوان او مسلمانان په جګړه سره و اچول او کورنی جګړی به دمسلمانانو هندوانو ترمینځ پیل شوی. انګریزانو به دهندوستان په هیواد کی خپلی اقتصادی سیاسی استعماری او استشماری (زبیښاکګری) ګټی په مخ وړی. زمونږ دګران هیواد افغانستان ملی استقلال چی دانګریزانو د ښکیلاکګر قدرت په وړاندی ستر ګذار وه. نو انګریزانو دامانی پر مختللی دوری او غورځنګ په وړاندې دهیواد په جنوبی برخو کنبی ګوډ ملا، او په ختیځو برخو کنبی دشینوارو هلی ګولی او په شمالی برخو کی دسقاو ځوی راجک کړ. امانی لښکرو په منګلو کی دګوډ ملا او په ننګرهار کی د شینوارو ښورښونه دماتی سره مخامخ کړل. خو له بده مرغه دسقاو ځوی تر کابله مخ په وړاندی لاړ. او د امانی دوره ئی له پښو وغورځوله او په ټول هیواد کی ګډوډی جوړه شوه. وحشی عملونه لکه دچنګیز غوندی په اولس کیدل. لوټماری، تالان چور چپاول او غلاګانی مخ په وړاندی روانی وی. چی دسقاو ځوی حبیب الله دواک دوره د افغانستان په تاریخ کی دسقاوی توره دوره وه چی ډیره ژر پای ته ورسیده او اولس ئی د شره خلاص شو خو له بده مرغه دافغانستان ننګیالی اولس د دغسی ورته نـورو دورو سره مخ شو چی تر اوسه ورسره دا اولس په مړانه مبارزه کوی.

د پښتنو د ټولنیز اولسولیز ګوند مطبوعاتی اعلامیه

د نړۍ والو خبری رسنیو (اژانسونو) په وینا د افغانستان په پلازمینه کابل کی د نوی اساسی قانون د تصویب لوئی جرګی له خوا د افغانستان پرګنو ته نوی اساسی قانون پاس او ومنل شو. پدی اساسی قانون کی لکه څنګه چی د نړۍ والو خبری رسنیو (اژانسونو) په ډاګه کړی په لمړی ځل د هیواد د لږه کیو پرګنو د ژبی حقوق په رسمیت پیژندل شوی، او همدارنګه د هیواد نیمائی اولس یعنی د ښځو حقوقو ته هم پاملرنه شوی ده، مونږ ددی اساسی قانون له دغو موادو ملاتړ کوو خو ددی اساسی قانون په متن کی د ملی ژبی په توګه د پښتو نوم ندی راغلی. دا چی په افغانستان کی پښتانه یو غټ ډیره کی اولس دی (د AFP د خبری اژانس د ۲۰۰۴ ع کال د جنوری د څلورمی نیټی د خبر په اساس په سلو کی له پنځوسو څخه زیات دی) او د هغوی ژبه پښتو هم په پخوانیو قوانینو کی چی د افغانستان د ټولو پرګنو له خوا د لوئی جرګی له لیاری تائید شوی وه د ملی ژبی په توګه منلی شوی ده. پښتانه د افغانستان په بدن کی د ساه حیثیت لري او هم دا پښتانه دی چی افغانستان ته ثبات او امنیت ببښی. خو دډیر کی اولس په توګه د هغوی داحق د ډیموکراتیکو نورمونو، دود او دستور پر خلاف تر پښو لاندی شوی دی. د پښتنو ټولنیز اولسولیز ګوند (Pashtoons Social Democratic Party -PSDP) دغه عمل په کلکه غندی او له نړۍ والو ډیموکراتیکو ځواکونو نه غوښتنه کوی چی د نورو هیوادونو په شان په افغانستان کی د پښتو ژبی ملـی حیثیت ته تاوان ونه رسیږ ی. (٦ جنوری ۲۰۰۴ ع کال)

کـه سپـوره وی کـه پـوره پـه شـریـکـه بـه وی (بـاچـا خـان)

Das Brot,ob belegt oder trocken, wird unter allen gemeinsam aufgeteilt (**Batscha Chan**)

Butterd or unbutterd bread will be common (**Bacha Khan**)

www.pashtoonkhwa.com

pashtoonkhwa@gmail.com

psdp@gmx.net

پښتونخوا

V.S.I.P / Responsible for contents

DR. KABIR STORI

RICHARDSTR. 5

50389 Wesseling - Germany

Tel.: 0049 2236 83463

Editorial Board /Redaktion د خپرونې جرګه:

Ali Khan Mahsood	علي خان محسود (مسید)
Hidayat Bangash	هدایت الله خان بنګش
Mabariz Zapi	خان محمد مبارز ځاپی
Aziz Sarshar	عزیز سرشار
Nasir Stori	نصیر ستوری اپسپزی
Gul Ghutai Kunarai	ګل غوټۍ کونړی